

תרו א. משנה יומא דף פ"ה [ע"ג]:
 ב. מיתרל דרבי יתחק שם פה, א:
 ג. מיתרל עובדי שם בגמרא דף פ"ו [ע"ד]:
 ד. מיתרל דרב חסדא שם ע"א:
 ה. מיתרל דרב חסדא שם:
 ו. מיתרל דרבי יוסף בר חנינא שם:

צינונים לרמ"א

(1) טור [עמוד שט"ז]:
 (2) תרו (6) מדרכי דיומא [סוף רמז משגל] ומהרי"ל [הלכות ליל יום כפור עמוד שכה]:

עמרת זקנים

תרו א. ואפ"י: א. הקנינו כו'. ואל יאמר היום או מחר אפייסנו, אלא בערב יום כיפור ופייסנו ולא יעבור. מה שאין כן בשאר ימות השנה, אעפ"י שראוי לכל אדם לפייס תחף למי שפגע בנגדו, מכל מקום יכול להפייס ליום אחר, כן משמעות הראש פירק יום הכיפורים [יומא פ"ה סימן כד, ב"ח ריש הסמן]:
 ב. ואם אינו מתפייס כו'. דצריך לפייס בכל פעם במין רצוי אחר, ברכתי [נלמא, ג, ח] אלא שא נא [וגר] ועתה שא נא, דבשלש מיני רצוי צריך לרצות [מהרי"ל הלכות ליל יום כפור עמוד שכה, ב"ח עמוד שט ד"ס ומ"ש וי"ק]. ואם רצה להחמיר על עצמו לפייסו יותר מג' פעמים, השרות כידו אם אין שם בזיון תורה [משמעות הטור עמוד שט ב"ח עמוד ט דבור ראשון]:

הגהות והערות

[1] תוספת מהדורות ויילג מר"ט, וכו' צ"ח שם:
 [2] בגמרא שם איתא רב נתנאל מנהרדעא איקלע לגבי רב כהנא, ומיתר ר"ט הוא טעות סופר:
 [3] תוקן ע"פ נוסח הסתם סופר כפי שנתפס בלקוטי חנן בן חיים:
 [4] תרו א. יש להעיר דה"ל לא הוצא ראיה מהעובדי צדקה אלא למה שנתן הטור הזמן לפייס חצירו בערב יום כיפור, אלא על מה שכתב הטור לא הקנינו צדקה לרבי לייסון וכן על המשך דברי הטור חנן ב"ח "פשוט הוא נסוק יומא" וע"פ ה' אין צורך בזה:
 [5] תוקן במהדורות ואלרשא:

ו בני מיעיהם. וכדז וכליות ככלל, כן הוא צטור [עמוד שט"ז]. ומשמע בגמרא [פולין 56, ב] דאחר יכול ליעול. ועיין צ"ח [שם ד"ה ומה] צמה שכתב שם נטלוהו מן הצית הוה ליה קבוע. לא דק, דכיון שהוא לא ראהו כשנטלו לא הוה ליה קבוע, עיין צ"ח [סימן ק"י סוף סעיף ג']:

תרו בשעת מחילה לרבי
 לפרט החטא שחטא לחצירו (צ"ח עמוד ט ד"ה מלמא). ונראה לי דאם חצירו מתבייש צוה לא יפרוט אותו: א. יחזור וי"ך. ופייסנו כל פעם צמין ריחו אחר (צ"ח עמוד שט ד"ה ומ"ש וי"ק):
 ב. אינו זקוק לו. ואם רצה לפייסו יותר ראש, אם אין שם ציון מורה (צ"ח עמוד ט דבור ראשון):

(8) א. יחזור [ב] וילך פעם שניה ושלישית, ובכל פעם יקח עמו שלשה אנשים, ואם אינו מתפייס בשלשה פעמים ב (2) אינו זקוק לו: הגה [א] (6) מיהו יאמר אחר כך לפני עשרה

(7) צדקה והכל מנהג יפה [א] (1) ויש להסמיך שחטת הכפרה מיד לאחר שהחזירו עליו (2) וסמך ידו עליו דמות הקרבן (ד) (1) (2) חורקין ו צני מיעיהם על הגגות או בחצר מקום שהעופות יכולין לקחת משם:

סימן תרו

שיפיים אדם חבירו בערב יום כפור. וכו' ד' סעיפים:
 א. עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכיפורים מכפר עד שיפייסנו (6) * אפילו לא הקנינו אלא בדברים צריך לפייס * ב. ואם אינו מתפייס בראשונה (8) א. יחזור [ב] וילך פעם שניה ושלישית, ובכל פעם יקח עמו שלשה אנשים, ואם אינו מתפייס בשלשה פעמים ב (2) אינו זקוק לו: הגה [א] (6) מיהו יאמר אחר כך לפני עשרה עורצים לקחורו צית ישראל ולא על הגגות. וכתב מו"ח ז"ל [צ"ח עמוד שט ד"ה ומה] על זה, דאלו לקחורו מהצית הוה ליה קבוע וכל קבוע כמחלה [על מחלה] דמי [יומא פה, ב], ולא מהני רוצה דהיתר, אלא ודאי על הגג נטלוהו העורצים ומרובא קא פריש, ע"כ. ובאמת אין כלל איסור קבוע, דהא אין אומרים כל קבוע כו' אלא אם יש איסור ודאי שם, מה שאין כן כלל דליכא איסור צדקור. ומה שדחה המרדכי דשמה מהצית לקחורו, הא לאו דמיה היא, דהא אמרינן דהוה שדי כוליתא, וכל שהוא דרך השלכה ודאי היה סביר לומר דל איסור הוא, כדאיתא צ"ח ד [סימן א סעיף ד] לענין מלא צהמה צאשפה, מכל מקום כלל היו מתירים [כיון שרוב הוא היתר. (8) ומה שכתב על הגג, הוא נראה הטעם דאם ישליכס צרשות הרצים יש לחוש שמה צאמת נצילה, שכן דרך להשליך שם נצילות, ושמה יזמן לאחד נצילה וישליך שם ושמה יאכלנו ישראל ולא יעשה כן למחלה. מה שאין כן צג שאין דרך להשליך שם נצילות רוב פעמים, כן נראה לי. (9) והטעם הוא, כי ראוי לרחם על הצריות שירחמו עליו מן השמים:

ערך לחם למהרי"ק

תרו סוף סעיף א [ואם אינו מתפייס]. המוחל לא יהיה אכזרי ואם הוציא עליו שם רע יכול הוא שלא למוחו, הגהות מיימוני הלכות משפחה [פ"ז אות ט]:

מחצית השקל

[1]. דלדעת הרב ב"י [שם דבור ראשון] סבירא להו בחטא שבינו למקום אין צריך לפרט, מכל מקום בחטא שבינו לחברו סבירא להו דצריך לפרט. וכן דעת המחבר [פ"ח ב' מהלכות תשובה [הלכה ה. ודלדעת הכסף משנה [שם] גס הרמב"ם מודה דאע"ג דבחטא שבינו למקום סבירא ליה דאינו צריך לפרט, מכל מקום בחטא שבינו לחברו מודה דצריך לפרט: ונראה לי דאם חבירו מתבייש בזה לא יפרוט אותו. ואפשר ליישב בזה דברי הירושלמי [יומא פ"ה הלכה ו] שהביא הב"ח [שם] דאמר הדין דחטא על חברו צריך למימר ליה סרחית עלך, ואי קבלהא טבותר, ואי לא, מיתת בני נשי (ומפייס) [ומפייס ליה] קדמיהון כו'. וכתב הב"ח דלאו דוקא במה שאומר סרחית עלך, אלא צריך לפרט אותה הפשיעה, עכ"ל הב"ח. ולדברי מ"א יש לומר דהירושלמי מייירי בחטא שחברו מתבייש בו. וז"ל הב"ח וז"ל, ודע דבספר עין יעקב [על ירושלמי, פירוש הכותב סוף יומא] דייק מלשון הירושלמי הנוכח שהחטא ילך לכתחלה בעצמו לבקש מחילה, ואי לא קבלו אז יביא עמו אנשים וחזור ומבקש ממנו בפניהם, דלא כמו שנוהגים מקצת בני אדם לשלוח תחלה אמצעי שירצה לעלות לקבל פיוס העולם, עכ"ל. אבל הפרי חדש [אות א ד"ה צריך] כתב עליו וז"ל, ואין נראה לי, כיון דסוף סוף הולך לפייסו, אם העולם מתפייס מה בכך אם עבר זר בתוכם. וגם בספר יפה מראה [שם פ"ו אות ו ד"ה צריך] כתב שאין דבריו מוכרחים, וכן עיקר, עכ"ל: (פ"א א) יחזור כו'. בכ"פ פעם במין רצוי אחר (ב"ח). והביא [הב"ח] ראיה דהא האי דינא הוא מדברי רבי יוסי בר חנינא יומא דף פ"ו ע"א, כל המבקש מוט מחברו אל יבקש ממנו יותר משלש פעמים שנאמר [בדאשית ג, ח] (גבי בני יעקב שצוה לומר ליוסף אביך צוה) אלא, שא נא כו', ועל ש נא, שאמרו שלש פעמים נא, ואין לא צורך לדבר בקשה, והיה וזה לשון השו"ת מחלפות, ע"כ דברי הב"ח. וכן יש לדייק מדברי רב חסדא [שם] שאמר וצריך לפייסו בשלש שורות של שלשה בני אדם, שנאמר [איוב לג, כז] יסור על אנשים (פירש רש"י ד"ה בשלש שורות יסור לשון שורה, ואין שורה פחות משלשה בני אדם) ויאמר חטאתי, הרי פעם אחת, וישר העריתי הרי פעם שניה, ולא שוה לי הרי פעם שלישית, כן כתב רש"י [ד"ה חטאתי]. והן גם כן שלש לשונות ופיוסים מחולפים: (פ"ב ב) אינו כו'. ואם רצה לפייסו יותר ראש כו' (ב"ח). ודייק כן מלשון הטור [ריש הסמן] שכתב ואין צריך לפייסו עוד, דמשמע דאם ירצה לפייסו עוד השרות בידו. ונתיי דלגוסת רש"י דגרס אהא דאמרין שם [יומא פה, ב] דרב ביקש מחילה מרבי חנינא י"ג ערב יום הכיפורים ולא אתפייס, ופריך על רב ויחזיק עבדי הכי והאמר רבי יוסי בר חנינא כל המבקש מוט מחברו אל יבקש יותר משלש פעמים, ומשני לפי גרסת רש"י, רב שאני. ופירש רש"י, דרב החמיר על עצמו. ולפי זה אתי שפיר דברי הטור. אבל לשאר הפוסקים דגרסי רבו שאני, דרבי חנינא הוי רבו דרב, ולכן חילק הטור [שם] ושו"ע [סעיף א] בין רבו לחברו, א"כ אין ראיה דאם ירצה לפייס יותר משלשה פעמים דרשא. מכל מקום סבירא להו מסבירא דהגמרא לא מייירי אלא מצד הדין, אבל אם

(סי' 1) בני מיעיהם. וכדז וכליות ככלל בן הוא בבור. דלחא מנהגא מבאי הטור ומרדכי [יומא סוף רמז תשנן] ראיה מדאמרין בחולין דף קי"ד [א] רמי בר תמרי כו' איקלע לנהרדעא בערב יום הכיפורים (נמשך אחריו הט"ז [סי' דן]. ולענ"ד טעות סופר, דהאי עובדא דרמי בר תמרי היה איסורו מצד כחל, ואמרין שם דשרו כולי עלמא לכתחילה. אלא צ"ל רב נתנאל מנהרדעא איקלע לגבי רב כהנא לפום נהרא בערב יום הכיפורים (והוא בחולין דף צ"ה ע"ב), אתי עורבי ושרי כבדי וכוליתא, אמר ליה שקול ואכול [ר"ל], ואין לחוש ולאסור משום בשר שנתעלם מן העין דאמר רב שם דאסור דחיישין שמא עורבים החליפוהו), משום דבערב יום הכיפורים דהיתר שכיח טפי. ופירש רש"י [ד"ה האידנא] דבערב יום הכיפורים רוב השוחטים הם ישראלים. וכן הוא במרדכי סוף יומא). מוכח דכדז וכליות ככלל, דהא אי עובדא הוי בכדז וכליות: ומשמע בגמרא דאחר יוכל צ"ח. אף על גב שכתב רמ"א במקום שהעופות יכולים לטלו, מכל מקום גם אדם יכול לטלו, דהא בעובדא דבגמרא רב נתנאל לקחם. והטעם, דהא כתב הב"ח [עמוד שט ד"ה ומה] בשם תשב"ץ [סימן קנן] דמהאי טעמא זורקים על הגגות כדי לרחם על העופות, ובמדרש [תנחומא כוכב, פרשת וירא את לן סימן זה יהיה מסור בידך כל הימים שאתה מרחם על חברך יש לאיתא מרחמים. ולאו דוקא חברך, אלא אפילו שאר בריות, ומעשה דרבי בהשכור את הפועלים (בבא מציעא פה, א) יוכיח, עכ"ל. הרי דכל שכן אם בן אדם לוקח, דיותר חייב לרחם עליו: ועיין בב"ח בזה שכתב כו'. ר"ל, דהב"ח רצה ליישב מה שדחה המרדכי [שם סוף רמז תשנן] ראיה הנ"ל להשליך לגגות, דמנא לן דהעורבים לקחורו מן הגגות שהשליכו שם, דלמא לא השליכו על הגגות אלא העורבים נטלוהו מן הבית. ולזה תירץ הב"ח אם איתא דנטלו מהבית מאי מהני דהיתר שכיחא טפי, ניהו דרובא דהיתר מכל מקום איכא מיעוטא דאסורא. ובבית לא מהני רוב, דהוה ליה קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי. אלא על כרחך שהשליכו על הגגות, דפירש ממוקם הקביעות, ואמרין כל דפריש מרובא פריש: דכיון שהוא לא ראהו כו'. דדוקא כשראינו שנטלו, דנולד מיד הספק במקום הקביעות בשעת נטילתו או עדיין דין קבוע יש לו, אבל כשלא ראינו שנטלו דלא נולד הספק עד אחר הנטילה, דין פירש יש לו, דמה לי פירש ממילא או ע"י עופות, בכל ענין אמרינן דמרבא פריש:

תרו (ריש הסמן) בשעת מחילה צריך לפרט החטא שחבירי (ב"ח). הב"ח כתב כן בשם דרשת מהר"ש [הלכות ומנהגי מהר"ש סימן שלג]. ואף שהב"ח נתן טעם וז"ל, דלמא דכתבין בסימן תרו"ז [ב"ח עמוד תד ד"ה רצא] דצריך לפרט החטא בוודיו לפני המקום, הוא הדין בוודיו לפני חברו, דבהא אין לחלק בין עברות שבינו למקום לבין עברות, עכ"ל. והרב ב"י פסק בסימן תרו"ז [שם ד"ה ולענין] ש"י סעיף ב' דבחטא שבינו למקום אין צריך לפרט, סבירא ליה למ"א דמכל מקום בחטא שבינו לבין חברו מודה הרב ב"י דצריך לפרט, דכן דעת הרי"ף [יומא ה, ב] והרא"ש [שם פ"ח סימן

תרה (פ"ו ס"ק ה') דהא אפרין דהיה שדי בולייא כו'. עיין באליה רבה (ס"ק ג') ובמשבצות זהב (נאח ד') בזה. ולענין י"ל בכוונת הט"ז שר"ל מראמרינ אתו עורבי ושדי כבדא וכו' ליתא, לשון זה משמע שלא ראה רק ההשכלה שהשליכו העורבים לבר, ולא ידע מאין הביאו. דאם לא כן מאי קאמר ליה שקל ואכול דהאידיגא דהיתרא שכיחא, שהיינו עיניו הרואות שמבית ישראל הביאו. ואע"פ שהיה אפשר לומר דמייירי שראה שהביאו מבית אלא שלא ידע מאיזה בית, לזה אמר דהאידיגא היתר שיה ומסתמא מבית ישראל הניחא, דשכיחא טפי כבדא וכו' ליתא בערב יום הכיפורים, מכל מקום מוקאמר אתו עורבים שדי כבדא וכו' ליתא ולא קאמר אייתי כבדא וכו' ליתא, משמע שלא ראה רק ההשכלה לבר, וא"כ פשיטא שאין לתלות שהביאו מבית, ולא שכיחא שהעורבים יבואו לבית, רק שהיו לוקחים ממה שהיה מונח על פני הצות והשליכו לכאן. וא"כ ה"א מסתבר לומר שהעורבים לקחו משל איסור שהיה מושלך בחוץ, וקאמר ליה האידיגא היתרא שכיחא, כן נראה לענין בכוונת הט"ז:

(שם) בין שרוב ההשכלות שמשליכין עכשיו הוא מהיתר בו, כצ"ל:

ו בני מיעיבה. עיין מ"א. הנה בני מעיים י"ל טעם שנהנו מגול. ויש טעם על הגנות, לרסם על עופות שיקחו ויאכלו, ומרחמין עליהם, עיין ב"מ וט"ז (ס"ק ד'). ולא תימא דוקא בני מעיים כמו שכתוב כאן, אלא אף כבד וכליות כלל. וכן הוא בטור, דלרסם על עופות, והיינו לאו מאכל מעליא אוכלתא כו'. ובגמרא מולין ל"ה ב' אמו עורבים שדו כבדא וכו' ליתא כו', ו"ל עורבים מבית ישראל לקחו. אבל בטור מציא רמ"א רמי בר תמרי כו' הוא שדו כבדא וכו' ליתא שקליניהו, והוא בחולין ק"י א', ושם נאמר שדו כחל, ושם לענין דלא הוה אכלי כחל, יע"ש. ובטור לכאורה הרי"ב ב' מעשים אהדדי, ההוא דל"ה וק"י. וז"ע לכאורה טובא, אם לא שגורס ברמי בר דקילוי שדו אינשי כבדא וכו' ליתא וכו', רמי בר תמרי שקליניהו נמעלי יומא דכיפורי דרוב היתרא, ורמ"א מדף ק"י דרך להשליך גם כבד וכלי. וכתלי אין ראוי להם, דלא אכלי, והשליכו הכל לעופות. אבל מדף ל"ה אין ראיה, דעורבים שדו, י"ל עורבים לקחו מבית ישראל. ואי דהוה קצוע, דמסתמא ה"א ע"כ, אחד דר בנייהם, מכל מקום כיון שלא ראוי עורב שנטל מביטוי אין קצוע, ואין חילוק בין נמלא ציד עורבים לא עורב כהאי גוונא, עיין תוספות פסחים ט' ב' ד"ה היינו משען. ואם כן מוכח בגמרא דרשאי לישאל ליקח, ולא תימא דיניחם לעופות. ועיין אליה רבה א"ת ג' וד' מה שכתב דלקח מאחרי שהשליכו העורבים. ולפי מה שכתבתי הרמ"א מדף ק"י, לא מדף ל"ה לכשר בשד שנמנעל מן העין, ואח"כ שפיר. גם מה שכתב (אליה רבה ט"ז ס"ק ג') על הט"ז, י"ל דרמ"א מדף ק"י רמי בר תמרי שדו אינשי כבדא וכו' ליתא וכו', וכאמור. ואי"ה ב"מ צ"ל (א"ת ד' יבואר עוד, כן נראה לי הנהיגו כוונת מיתות מה שכתב האדון ז"ל, כן הוא בטור, והסבן:

תרו בשעת. עיין מ"א. אע"ג דב"מ פסק בסימן מ"ר (עמוד מד ד"ה ויאל) דלר"ך לפרוט בין אדם למקום, ומהאי טעמא הוא הדין בין אדם לחיבור, יע"ש, מה שאין כן לדיון דאין לר"ך לפרוט, אפילו הכי בין אדם לחיבור מלוה לפרוט, עיין יומא פ"ו ב' שני קרא, נשוי פשע מנהלים ג', א' בין אדם למקום, ומכאן פשעיו לא "אלית" (משלי כה, יג) בין אדם לחיבור. ועיין ר"מ בפרק ב' מהלכות משוזה הלכה ה' לכאורה שכן שימורה והיינו מילי בחטא שאין חבירו מתבטא, דומיא ל' אדם למקום היכא שיש מיעוט כבוד אין לפרסם, פועל יוצא, על דרך (נדרש"ט נ"ג, ב') א"ש מלכות, ובכסף משנה שם פירוש רש"י (שם ד"ה ענינים שכן אדם לחיבור) שאלתם יבקשו ממנו שימחול לו, ומכאן ה"א והמ"א מייירי בשעת מחילה שפירטו לחיבור המטע, וזה לתנא דלמה בין אדם למקום נמי פורט, ואם כן קשה לדיון בין לר"ך, כאמור, והסבן * ואל"ה בסימן מ"ר (משננות וזכ א"ת א' יבואר עוד, ועיין בספר תוספות יום הכיפורים (שם ד"ה א"ת וד"ה א"ת). במשנה (שם פה, ב') "אלית", ובפוסקים יפייס, ונוסח מתרצה ומתפייס בתחנונים עיין סוף הסימן: א יחזור. עיין מ"א. ב"מ, מגמרא יומא פ"ו (ע"א) בלחי יוסף, יע"ש. ועיין אליה רבה (ס"ק א') בשם י"ש של שלמה, יאמר אני מבקש סליחה מה' אלפי ישראל ואחר כך מפלוגי, י"ש של שלמה פרק ח' דנבא קמא סימן מ"ט. והנה ענינים שכן אדם לחיבור י"ש (ג') (ב"מ ב') תרתי, בין אדם למקום גם כן, לא תגזול וכדומה, ואם הקניט בדברים או עני המהפך בחרה וכדומה, ל"ע, יד"ל דלא הוה רק בין אדם לחיבור, ובכסף משנה לענין לפרסם. ואי"ה בסימן מ"ר (משננות וזכ א"ת א' יבואר עוד בזה: ב אינו. עיין מ"א. ב"מ, מגמרא יומא (פ"ו) פ"ו (ע"ב), ועיין ט"ז (ס"ק א') ומה שכתב הר"ב יאמר אחר כך לפני עשרה, עיין אליה רבה

(ג) וסמך. עיין ט"ז. ועיין אליה רבה אות ב' הר"מ ז"ל פרק ג' מהלכות מעשה הקרבנות הלכה י"ג סמיכה על ראש הקרבן, לא בצואר וצדדין, יע"ש. ולפי זה ראוי להניח ידו על הצדדין. ובטור [עמוד שצח] על הראש, ומשמע השוחט השליח ציבור, יע"ש, וסמיכה בבבליה, ועוף אין טעון סמיכה, עיין ר"מ ז"ל שם הלכה ז'. ואף בבבליה י"ל מצדדין, כאמור: (ד) וזורקין, עיין ט"ז. פירשתי במ"א אות ו' דהוא ב' ראיות, א' חולין צ"ה ב' ר"ט כו' חזו עורבים כו', וק"י א' שדו כחלי במעלי יומא דכפורי, היו משליכין בני אנשים דבמקומם לא היו אוכלים כחל, יע"ש. ובדף צ"ה לענין בשד שנתעלם מן העין ואמר מעלי יומא דכפורי מהאי טעמא דהיתרא שכיח טפי, ואפילו דא שיוצאים מביתם אין כאן קבוע וודאי, דלמא לית איסור כלל, עיין יו"ד (סימן ק"י) (סעיף ג') קבוע דין תורה ודרכה, יע"ש. והנה אם נאמר דהטור גורס בדף ק"י רמי בר תמרי כו' חזו דשדי כבדא וכו' ליתא וכו' ליתא אינשי, כמו שכתב במ"א אות ו'. ומה שכתב הט"ז כל שהוא דרך השלכה כו', עיין אליה רבה (ס"ק ג') דכאן עורבים השליכו, וי"ל כמו שכתב הטור דאיה מרמי בר תמרי, ומשמע דגריס בדף ק"י א' שדו כבדי וכו' ליתא וכו' ליתא, ובני אדם השליכו הוה למיסר, אלא וודאי בערב יום הכיפורים דרך להשליך לעופות, והיתרא שכיח טפי, משום הכי שקליניהו רמי בר תמרי, ועיין אליה רבה. ומה שנוהגין דוקא להשליך על הגג לא לארץ, דשמא יש אחד מהן טריפה או נתנבלה בשחיטה, ודרך נבילות להשליך בשוק לאשפה וישליכנו שם, והמזכיר יאכלנה בערב יום הכיפורים היתרא שכיח טפי ובטל ברוב. ומכל מקום להתיר לא יעשה כן, דאין מבטלין איסור לכתחלה (י"ד סימן צט סעיף ה'), על דרך דלא אמרה תורה שלח לתקלה (יומא סו, ב') (עיין שו"ת מקום שמואל א"ח סימן פו ד"ה ועל אודות), לכן משליכין על הגג, ונבילות אין דרך להשליך שם, כנזכר לעיל, ואח"כ שפיר הכל. ועיין אליה רבה אות ג' וד', ולפי מה שכתבתי נחא. ועיין יו"ד סימן א' סעיף ד':

ברבים, לנלוות ממנו גם כן לשון, על דרך (תהלים נא, טו) אלמדה שפועים דרכין. והיינו מילי בחטא שאין חבירו מתבטא, דומיא ל' אדם למקום היכא שיש מיעוט כבוד אין לפרסם, פועל יוצא, על דרך (נדרש"ט נ"ג, ב') א"ש מלכות, ובכסף משנה שם פירוש רש"י (שם ד"ה ענינים שכן אדם לחיבור) שאלתם יבקשו ממנו שימחול לו, ומכאן ה"א והמ"א מייירי בשעת מחילה שפירטו לחיבור המטע, וזה לתנא דלמה בין אדם למקום נמי פורט, ואם כן קשה לדיון בין לר"ך, כאמור, והסבן * ואל"ה בסימן מ"ר (משננות וזכ א"ת א' יבואר עוד, ועיין בספר תוספות יום הכיפורים (שם ד"ה א"ת וד"ה א"ת). במשנה (שם פה, ב') "אלית", ובפוסקים יפייס, ונוסח מתרצה ומתפייס בתחנונים עיין סוף הסימן: א יחזור. עיין מ"א. ב"מ, מגמרא יומא פ"ו (ע"א) בלחי יוסף, יע"ש. ועיין אליה רבה (ס"ק א') בשם י"ש של שלמה, יאמר אני מבקש סליחה מה' אלפי ישראל ואחר כך מפלוגי, י"ש של שלמה פרק ח' דנבא קמא סימן מ"ט. והנה ענינים שכן אדם לחיבור י"ש (ג') (ב"מ ב') תרתי, בין אדם למקום גם כן, לא תגזול וכדומה, ואם הקניט בדברים או עני המהפך בחרה וכדומה, ל"ע, יד"ל דלא הוה רק בין אדם לחיבור, ובכסף משנה לענין לפרסם. ואי"ה בסימן מ"ר (משננות וזכ א"ת א' יבואר עוד בזה: ב אינו. עיין מ"א. ב"מ, מגמרא יומא (פ"ו) פ"ו (ע"ב), ועיין ט"ז (ס"ק א') ומה שכתב הר"ב יאמר אחר כך לפני עשרה, עיין אליה רבה

באר היטב

בגמרא דלמה יכול ליעלם מן הגג ולאכלם, דאין דרך להשליך נבלות בגג, ט"ז (ס"ק ד'), עיין שם כמה שכתב הא לא דמיה היא דהא אמרינן הוה שדי כולייא וכל שדו דרך השלכה ודאי של איסור הוא וכו', ע"ש. נראה מדבריו דהוה שדי וכו' קאי לבני בית. ולימא, דבגמרא איתא דהוה שדי עורבא כבדא וכו' ליתא וכו', א"כ מאי אהני לן לישנא דשדי וכו', לומר דהוה של איסור, הא לישנא דהוה שדי קרי להעורבים, וק"ל. ועיין יד אהרן:

תרו (א) יחזור. בזמן ריזו אחר, ב"מ, ומ"א ס"ק א': (ב) אינו. ואם ר"ה לפייסו יותר רשאי אם אין שם בזיון המורה, ב"מ, "מ"א ס"ק א':

ביאור הגר"א

(א) ויש להבין בר. כמו שכתוב ריש פרק ג' דזבחים (לג, א) ופרק ו' דברכות (מב, א): [ב] וזורקין. עיין פרק ד' דחולין (צה, ב):

תרו (א) [פסח א] עבירות כו'. עיין מ"א (יש הסימן) בשעת מחילה כו', והוא גמרא דיומא פ"ו ב' אמר רב נחמן כאן כו': [ב] וי"ל כו'. עיין מ"א (ס"ק א') תנחומא (בבב, פירוש ורא א"ת ל') ואם הלך לרצותו ולא קבל עליו מה יעשה, אמר רבי יוסי בן דורמסקית חטאתי וישר כו' (איוב לג, כז): [ג] (נהני) פיהו יאמר כו'. תנחומא (בבב, פירוש ורא א"ת ל') ואם הלך לרצותו ולא קבל עליו מה יעשה, אמר רבי יוסי בן דורמסקית חטאתי וישר כו' (איוב לג, כז):

לבושי שדר

הט"ז וכל שהוא דרך השלכה, דהיינו עורבים הם שהשליכו ולא אנשים. ואין לומר דהט"ז סתירא ליה דהטור היה גורס בעובדא דרמי בר תמרי חזי דשדי כבדא כו'. ור"ל, שאנשים היו משליכין. וכן כתב פרי מגדים (משננות וזכ א"ת ד' אש לא צריחא א"ת וי"ל) ואין לו מקשיק, דהא פירוש אומר המהפך דלמא עורבים לקחוהו צניח שרלא הרי דגריס דשדי עורבים, וז"ע: (ג) שם ומה שכתב ע"ה חגג. זה ענין בפני עצמו, ליתן טעם למה כתב הטור להשליך על הגג, ולא לרשות הרבים: (ג) שם והטעם הוא וכו'. שמשליכין כדי לרסם על העופות, שיהיה להם מה יאכלו:

אוצר מפרשים

ע"ב מאי טעמא לא חיישינן לרובא דעלמא גוים. ולזה י"ל דלעולם לא תלינן שאדם לא ישגיח על שלו ויניח לפורב ליתלו, ותלינן בהמשליכים היום, כיון שישאר משליכים היום תלינן דהעורב נטל מהמשליכים, וסברא זו איתא במשנה ז' פרק ב' דמכשירין. ולא פליגי רבנא אלא החם, דסבירא להו דכולי עלמא נמי רגילים להשליך מחמת (עונות) [עניות] וכו' (נחמא גוונא, מה שאין כן הכא מודים דחלינן ברובא, ומשום הכי לא חיישינן לרוב גוים, שהם משגיחי על שלחם. ועיין א"ת כוז בתוספות בבא בתרא דף כ"ג ע"ב ד"ה ודאי, ע"ש. ומיושב קושית התוספות דחולין הני"ל, וממילא מוכח (דהקיל) [דרדך] [ל] להשליך בערב יום כיפור. ואמנם לא מוכח ולא על זה דן המהפך, רק מנא לן שמשליכין כלל, ע"ש בפנים ותראה: (חמש עשרה)

(ה) בצדקה. והלכך שנותנים שם הוא פדיון הכפרות, לנזם. ואם כן ראוי לתת כפי ערך הכפרות שיש לו, מ"א (ס"ק ה'). ונראה לי דאין לומר מחמת שם, רק מה שמוקד מקדמותם, מאחר שאין אומרים מתנן, מ"א (שם). ונראה לי ג"כ דהוא הדין בערב ראש השנה: (ו) וסמך. וט"ז (ס"ק א') כתב דיש למועז דבר זה, דנראה כמקדים קדשים בנזון, ע"ש: (ז) וזורקין. שדך מרגנוליס לילך אנה ואנה ומתפרנסין מהגול, גם אוכלים שקלים ורמשים, לכן אין ליהנות מהם, לנזם. וט"ז (ס"ק ד') כתב משום רחמנות, שירמזו עליו מן השמים. וכתב הטור, כדכד וכליות כלל בני מעיים הם, "מ"א ס"ק א'. ומשמע

הגהות רעק"א

תורים ובני יונה דראוים להקברה, מכל מקום הא אין ראויים ע"י שחיטה כי אם ע"י מליקה, ואינו נראה כמקדיש קדשים בחוץ:

גמרא דיומא פ"ו ב' אמר רב נחמן כאן כו': [ב] וי"ל כו'. עיין מ"א (ס"ק א') תנחומא (בבב, פירוש ורא א"ת ל') ואם הלך לרצותו ולא קבל עליו מה יעשה, אמר רבי יוסי בן דורמסקית חטאתי וישר כו' (איוב לג, כז): [ג] (נהני) פיהו יאמר כו'. תנחומא (בבב, פירוש ורא א"ת ל') ואם הלך לרצותו ולא קבל עליו מה יעשה, אמר רבי יוסי בן דורמסקית חטאתי וישר כו' (איוב לג, כז):

תרה (א) פ"ו ס"ק ד' רפי בר תמרי. נ"ב, כן הוא בכל ספרי הטור. והוא טעות סופר, דעובדא דרמי בר תמרי הוא בפרק כל הבשר שדרי כוחליה, והך דמיתא הטור רמיה הוא בחולין דף צ"ה ע"ב איתא עורבי שדי כבדא וכו' ליתא. והב"ח נמשך אחר אותו הטעות, והיה סבור דאיתא גופייהו שדו מבתיהם, ומשום הכי כתב דהוי ליה קבוע. וזה אינו, דעורבי שקלי ושדו והוה ליה פירש שלא בפנינו, כמו שכתב במ"א (ס"ק ו') ואחר זה חתומה נמשך על הט"ז, משום הכי כתב לחלק הואיל והוא דרך השלכה, וזה לא שייך אלא אי שדו אינשי ולא עורבי, וק"ל. ומה שכתב הט"ז הי"א דליכא איסור בבירור לא שייך קבוע, יש לפקפק על זה הכלל ממה שכתב בהג"ה ביו"ד סימן ק"ד ט"ז סוף הסימן (סעיף י), ע"ש. ואמנם מה שנראה לי בישב קושית המהפך הוא על פי מה שהקשה בתוספות בחולין דף צ"ה ריש

ד. [רי"ף סו, א; רא"ש סס פ"ח סוף סימן ז; רמב"ם חגיגה ב, ט, ולמדו כן מגמול] שם [ע"כ] מעובדל דרב לרבי חנינא ד:

ה. מיימרא דרבי יוסי בר חנינא שם:

ו. מרדכי שם [רמז חשמי; צנא קמא רמז קן] ויש סמך לזה מהתנחומא פרשת ואחמקן [אות ו]:

צינונים לרמ"א

ג. מהר"י ווייל [סימן קנ"א קנ"ב]:

ג. גמרא דיומא [פו, צ]:
ד. מרדכי [שם] וסמ"ג [עשין טו] והגהות מיימוניות פרק ב' מהלכות תשובה [אות ט] ומהר"י ווייל [שם]:
ה. מרדכי דיומא [שם]:

עמרת זקנים

ג. והמחלף לא יהיה אבירי ש"מחלף (לו) ואם לא שפכוין כו'. וכתב רמ"א בעל הגיה' [ליוס למ"א אות ג] שהוא מגמרא דיומא בפרק בתרא. ואין משמעות הגמרא בפרק בתרא דיומא כן, שרב היה מבקש מרבי חגינא, [וואם] [ושם] היה ריוח לרבי חגינא, אם כן משמע אף שהוא לטובת המוחלף אין צריך למחול, כן משמע בפירוש רש"י [שם ד"ה חלמא חול], ע"ש, וכן נראה לי פשוט וברור. ועי' מה שכתב מורי ב"ח [שם ד"ה ודע] פירוש בדרך אחרת מאמר התלמודא, ולא כפירוש רש"י, ע"ש ודוק:

ג. הוא רבו. אפילו אינו רבו מובהק רק ששמע ממנו דברי תורה (משפט דלק חלק ב' סימן מ"ט): ד אם לא שמכוין. והוא הדין אם מכין לטובתו, כדליתא בגמרא [יומא פו, ב] שרבי חנינא לא רצה למחול לרב משום שראה בחלוט שרב יהיה ראש ישיבה,

ונתירא שמה ידחהו, ולכן לא רצה למחול לו כדי שילך רב למקום אחר לצבל א) ויהיה שם ראש ישיבה (ב"ח שם ד"ה ודע): ד אין צריך למהי"ץ. משום דליכא דשמע בהולאת שם רע ולא שמע בפיוסא, ולא נפק האי גבירא מחשדא. ומכל מקום מדת ענוה למחול (יס של שלמה פרק ח' דצנא קמא סימן ס"ג צנא מהרמ"א מיומא דשן ח"צ סימן רי"ב): ו אם מת. ואם אמר לאחד ממנו, פגם (י) בכבוד אבותיו גם כן (מהר"י ווייל סימן

נט). וזים של שלמה שם סימן מ"ו כתב דאין צריך, דיכול לומר עליון כוונתי, אלא אם כן קראו ממנו בן ממזר. וכן משמע בקידושין דף כ"ח [ע"א] בתוספות [ד"ה הקורא] הקורא לחזירו ממזר סופג את הארבעים משום דחשד לחזירו שעבר על לאו דלא יבא ממזר [דברים כג, ג] וכו', וקשה דהא חשד לאביו שזא על חייבי כריתות, אלא על כרחק דלא נתכוין אלא לו: ז ע"י קברו. וצריך לילך לשם יתף. ואם הוא חוץ לשלש פרסאות, ישלם שלומו (יס של שלמה שם סימן כ"י) [נ]. ואם חירפו לאחר מיתה אין צריך לילך על קברו, אלא מבקש ממנו מחילה ב) במקום שציישו (כנסת הגדולה הגה"ע):

היכי עבדי הכי הא תנן המוחל לא יהיה אבירי, ומשני דחזא בחלמא שרב יהיה ראש ישיבה במקומו והיה דואג מן המיתה כי אין מלכות נוגעת בו, על כן לא אפי"ס כי היכי דלחיל רב ולגמור אורייתא בצבל, ולא מצינו דבר זה שזכר רמ"א כאן. ומו"מ ז"ל [ב"ח עמוד ח ד"ה ודע] פירש, דרמ"א מפרש הגמרא שרבי חנינא ראה שרב יהיה לראש והיו עליו צרכי צבור ולא יוכל ללמוד, על כן דחה אותו לצבל ללמוד. אבל קשה מנא ליה לרמ"א לפרש שלא כדברי רש"י. ולענ"ד נראה דרמ"א מפרש גם כן כרש"י, אלא דלמד ממנו לזה, כי היכי דשם לא מחל רבי חנינא בשביל הטעם שהיה לו, הכי נמי אם הוא מבקש לטובתו של המבקש כי היכי שיהיה נכנע לבו הערל, הרשות בידו: (ג) הוציא עציו שם רע בו. צמרדכי [יומא סוף רמז חשמי] כתוב הוציא עליו שם רע אין לו מחילה עולמית. משמע פירושו שאין המוחל אבירי כשאין מוחל, אבל אם רצה למחול הוי מחילה, משום הכי אם מת אותו שחטא לו מהני לענין שם רע, דאמרינן אלו היה קיים היה מוחל לו, [ע"י ס"ק ג], ויצא עשרה בני אדם על קברו, שמה ימחול לו, ב"ח [עמוד ח ד"ה כתב],

ביאור הגר"א

סימן זה יהא מסור בידך, כל הימים שאתה מרחם על חבירך יש לך מרחמים, ואם אינך מרחם על חבירך אין לך מרחמים, ומה יעשה, אמר רבי שמואל [בן נחמן] יביא עשרה בני אדם ויעשה שורה אחת ויאמר להם קטטה היתה ביני ובין חבירי והלכתי לרצותו ולא קיבל עליו, והקב"ה רואה שהשפיל עצמו ומרחם עליו בו. ועיין מ"א ס"ק ב, ואם כן, והוא לפירוש רש"י שם [יומא פו, ב ד"ה] רב שאני, ואף הרי"ף [שם ו, א] מורה לדניא: [ד] [שו"ע] ואם הוא רבו בו, הרי"ף שם, כפירושו מה שכתוב שם [פו, ב] רב שאני. ועיין מ"א ס"ק ג, וכמו רבי חנינא לרב שם: [ד] [נהגה והחובל בו, סוף פרק החובל ונבא קמא צב, א] ושם [יומא פו, ב]: [ה] אם לא בו, [יומא] שם, ומפרש מה שכתוב שם כי היכי דלחיל ולגמור בו, משום טובתו של רב. דלא כפירוש רש"י שם [ד"ה חלמא חזא]. וכבר תמה ב"ח [עמוד ח ד"ה ודע] עליו, מנא ליה לפרש דלא כרש"י:

[ו] ואם כן, ירושלמי סוף פרק החובל [נבא קמא פ"ח] סוף הלכה (י"י) [ז] אמר רבי (יוסי) [ניסה] הדא דתימר שלא הוציא שם רע, אבל הוציא לו שם רע אין לו מחילה עולמית: [ז] [פני' ב] אם מת בו. עיין מ"א ס"ק ו. ומה שכתב בשם ים של שלמה, כן עיקר, כמו שכתוב [וה"מ סימן חכא ס"ף א] עד שיתכוין לביוש. ודברי מ"א תמוהין, שכתב שחשד לאביו בו, וצ"ל לאמר: [ח] [נהגה ונהגה] שם [יומא פו, א] [א] תרי עובדי דרב, ועירובין ג"ד א' ונדריס ג"ה א': [ט] [פני' ב] תקנת בו, תנחומא [פרשת ואחמקן אות ו] אמר משה לפני הקב"ה, רבונו של עולם כל הכעס הזה למד בו, אמר לו אתה אמת (ובמדרש לב, יד) הנה קמתם תחת אבותיכם תרבות אנשים חטאים כו', אמר לפניי ממך למדתי שאמרת [שם ו, ג] מחתות החטאים האלה בנפשותם, אמר לו אני אמרתי בנפשותם, ולא באבותם:

לבושי שרד

תרו (א) מ"י ס"ק מ"שום הכי אם מת וכו', ר"ל, דמשום הכי הקיזו עליו לילך על קברו, כמבאר בענין ב', משום דיש לו לומר מסתמא אם היה

תרו (א) ואם הוא רבו בו. כתב (המ"מ) [הכסף משנה] ב' [משנה ב, ט] דרמב"ם [שם] יליף לחלק בין רבו לאחר מדאמרינן פרק בתרא דיומא [פו, ב] דרב אזיל לפייסא לרבי חנינא תליסר ערב יום כיפורים, ומקשינן היכי עבדי הכי והאמר רבי יוסי בר חנינא כל המבקש מטו מחזירו אל יבקש ממנו יותר משלשה פעמים, ומשני רב שאני. ופירש רש"י [ד"ה רב שאני] רב היה מחמיר על עצמו, אם כן אין לנו הוכחה לחלק בין רבו לאחר. אלא דהרמב"ם פירש דרב שאני היינו דרבי חנינא היה רבו של רב, ולפי זה לא הוזכר שום דבר מענין להחמיר על עצמו, דלא כפירוש רש"י. ואם כן קשה מאי טעמא צאמת לא משני הגמרא דמחמיר על עצמו היה כפירוש רש"י, ואם נאמר דאסור לו להחמיר

ב) א) ו [י] אם (י) מת אשר חטא לו ב) מביא עשרה בני אדם ומעמידם ז על (י) קברו ואומר חטאתי לאלהי ישראל ולפלוני זה שחטאתי לו: הגה [ח] א) ונהגו לבקש מחילה בערב יום כיפור:

ג) ו [ט] (י*) תקנת קדמונינו וחרם י שלא להוציא שם רע על המתים:

בזה יותר מהדין, קשה על הטור ושו"ע שכתבו אין צריך יותר, דמשמע אין איסור אם עושה יותר. ונראה דהרמב"ם וטור סבירא ליה דודאי אין למחות זמי שרואה לבקש יותר, וגם רב היה מחמיר, וכפירוש רש"י כן פירשו גם הם, והא דלמדו לחלק בין רבו לאחר, לא מנח רב למדו כן, דצאמת רב לא היה תלמיד של רבי חנינא אף על פי שרבי חנינא היה הראש ואצ בית דין במקום רבינו הקדוש, אלא דלמדו כן מדאמר רבי יוסי בר חנינא המבקש מטו מחזירו בו, משמע דוקא בחזירו אצל לא צרבו, ואם כן מסתברא עד שייפסינו, כן נראה לי בזה: (ב) אם לא שמכוין לטובת המבקש. איני יודע מקור לזה, ובגמרא [שם] פרכין ורבי חנינא

היכי עבדי הכי הא תנן המוחל לא יהיה אבירי, ומשני דחזא בחלמא שרב יהיה ראש ישיבה במקומו והיה דואג מן המיתה כי אין מלכות נוגעת בו, על כן לא אפי"ס כי היכי דלחיל רב ולגמור אורייתא בצבל, ולא מצינו דבר זה שזכר רמ"א כאן. ומו"מ ז"ל [ב"ח עמוד ח ד"ה ודע] פירש, דרמ"א מפרש הגמרא שרבי חנינא ראה שרב יהיה לראש והיו עליו צרכי צבור ולא יוכל ללמוד, על כן דחה אותו לצבל ללמוד. אבל קשה מנא ליה לרמ"א לפרש שלא כדברי רש"י. ולענ"ד נראה דרמ"א מפרש גם כן כרש"י, אלא דלמד ממנו לזה, כי היכי דשם לא מחל רבי חנינא בשביל הטעם שהיה לו, הכי נמי אם הוא מבקש לטובתו של המבקש כי היכי שיהיה נכנע לבו הערל, הרשות בידו: (ג) הוציא עציו שם רע בו. צמרדכי [יומא סוף רמז חשמי] כתוב הוציא עליו שם רע אין לו מחילה עולמית. משמע פירושו שאין המוחל אבירי כשאין מוחל, אבל אם רצה למחול הוי מחילה, משום הכי אם מת אותו שחטא לו מהני לענין זה אף שהוציא עליו שם רע, דאמרינן אלו היה קיים היה מוחל לו:

באר היטב

כמו שכתב סעיף ב': (ו) מת. אם אמר לאחד ממנו, לא פגם בכבוד אביו, דיכול לומר עליון כוונתי, אלא אם כן אמר ממנו בן ממזר, ים של שלמה צנא קמא סימן מ"ו, מ"א [ס"ק ו]: (ז) קברו. וצריך לילך לשם יתף. ואם הוא חוץ לשלש פרסאות, ישלם שלומו, ים של שלמה. ואם חרפו לאחר מיתה אין צריך לילך על קברו, אלא מבקש ממנו מחילה במקום שציישו, כנסת הגדולה, מ"א [ס"ק ו]: (*) תקנת קדמונינו וחרם. כתב מפורשי יום טוב [אות ב] אם הוציא שם רע על מי שמת כבר, צריך כפרה גם כן על החרם הקדמונים, אליהו זוטא [ס"ק ו]:

הגהות רע"א

תרו (א) (פני' ס"ק ד) ויהיה שם ראש ישיבה (ב"ח). לא מלאכי כן צנ"ח, ואדרבא כתב צהיפיק דמשמע מדעת הג"ה דלס הוא רק לטובת המוחל צריך למחול, עיי"ש. ועיין בספר תוספות יום כיפורים [פו, ב ד"ה רב] ונפרי חדש [אות א ד"ה ומ"ש אם לא שמכוין] ואל"ה רבה [ס"ק ג]: (ב) (שם ס"ק א) במוקדם שביישוב. וזים של שלמה צנא קמא פרק ח' סימן ב' חולק, דצריך להחמיר יותר ויותר, וצריך לילך על קברו ויקח עמו עשרה אנשים ויפייס אותו. ואם הוא חוץ לשלש פרסאות, ישלם שלומו לשם יתף. עמי עשרה לבקש ממנו מחילה עבדי המחקר, עיי"ש. והכי משמע צהגת שו"ע חו"מ סימן ת"כ סעיף ל"ח:

וכבר תמה ב"ח [עמוד ח ד"ה ודע] עליו, מנא ליה לפרש דלא כרש"י: [ו] ואם כן, ירושלמי סוף פרק החובל [נבא קמא פ"ח] סוף הלכה (י"י) [ז] אמר רבי (יוסי) [ניסה] הדא דתימר שלא הוציא שם רע, אבל הוציא לו שם רע אין לו מחילה עולמית: [ז] [פני' ב] אם מת בו. עיין מ"א ס"ק ו. ומה שכתב בשם ים של שלמה, כן עיקר, כמו שכתוב [וה"מ סימן חכא ס"ף א] עד שיתכוין לביוש. ודברי מ"א תמוהין, שכתב שחשד לאביו בו, וצ"ל לאמר: [ח] [נהגה ונהגה] שם [יומא פו, א] [א] תרי עובדי דרב, ועירובין ג"ד א' ונדריס ג"ה א': [ט] [פני' ב] תקנת בו, תנחומא [פרשת ואחמקן אות ו] אמר משה לפני הקב"ה, רבונו של עולם כל הכעס הזה למד בו, אמר לו אתה אמת (ובמדרש לב, יד) הנה קמתם תחת אבותיכם תרבות אנשים חטאים כו', אמר לפניי ממך למדתי שאמרת [שם ו, ג] מחתות החטאים האלה בנפשותם, אמר לו אני אמרתי בנפשותם, ולא באבותם:

אוצר מפרשים

והיינו כשקורא לו שלא על דרך מריבה וקטטה, דאי לאו הכי לא הוה כמעיד אלא לזלול בעלמא. וק"ל. ובתשובה וחרם יוסי סימן קפא הארכת: (ותם סופר)

תרו א) (מג"א ס"ק ו) דחשד לחבירו. ג"ב, פירש רדב"ז חלק ג' סימן ת"פ סימן תתק"ח דהוה ליה מעיד בו יחיד. כטוביה חטא ויגיד מנגיד ופסח"י ק"ג, ב.

תרו (א) ואם. עיין ט"ז. עיין ב"י [עמוד שצט ד"ה ומ"ש והני] וב"ח [שם ד"ה ומ"ש והני], ואם כן לכאורה הטור והמחבר זיכה שטרא לבי תרי, דכתבו אין זקוק יותר הא רוצה רשאי, וכתבו רבו צריך עד שיפייס, ולמדו מרב, ואו"כ כפשוטו משמע "והיכי עבד" דהוי איסור. גם מדלא פירשו כרש"י כ"ו. ויתיר שפירשו כרש"י ולמדו ממלת לחבירו כ"ו, ועיין אליה רבה [ט"ק נ]. והיכי עבד הכי, לאו איסורא, אלא שאין צריך, ועיין מ"א [ס"ק ב]. עיין בטור [עמוד תא] ולבוש [ספ"ק ב], פרקי דרבי אליעזר [פרק מן] באריכות. וכמדומה ראיתי כתוב שזה גם כן קטרוג, מאחר שביום הכיפורים שלום ביניהם ונקיים מכל, אם כן בחיירים הם, ואין להם תירוץ החומר ויצר הרע אנסם, ולמה כל השנה אינו כן. ועיין פרי חדש [ריש השמן], בינא דכיפורא לית ליה רשותא לאסטוני להפך חובתן, אבל מכל מקום ידידיה עבד כי ממונה על כך, ומביא עונות כל אחד לבד, ומשום הכי אתי שפיר שעיר המשתלח חולקיה, עיין בזהר [ח"ב רלז, ב], מה שאין כן בשאר ימות השנה מביא עונות ומהפך בחובתן. עבירות שבין אדם לחבירו אין מכפר יום הכיפורים עד שירצה חבירו, ואף חלק גבוה שבו אין נמחל עד שירצה חבירו, עיין מה שאכתוב א"ה באות ב'. עיין מהרי"ק [שורש קט ע"ה ה] הביאו הפר"ח [אות א ד"ה כתב מהרי"ק] ואליה רבה [ט"ק א], הבא על הפניה ברצונה הוי בין אדם למקום, ובאונס או בשעת עילופה הוי גם כן בין אדם לחבירו. ואפשר אונס לאו דוקא, הוא הדין היא שוגגת גם כן מיקרי לחבירו, דמחטיאה בשוגג. ואם יש לה אב, יש לומר פגם בכבוד אביה, וכל שכן נערה בתולה קנס ובושת פגם לאביה. ועיין בהרמב"ן ז"ל על התורה באונס ומפתה [שמות כב, טז]: **(ב) אם.** עיין ט"ז. וכל שכן כשיש טעם להמחול שלא יגיע לו חיוב דאין צריך שימחול. וראוי למחול, כי אם אין מחול, מדה נגד מדה גם עונותיו ח"ו לא מוחלין לו, וגם אף שקצת לטובת המוחל או שם רע, על זה אמר ר' יומא פו, בן כל המעביר על מדותיו כו'. וכפשוטו גם כן, שאם מדתו לנטור איבה וכובש מדתו, מוחלין לו כו': **(ג) הוציא.** עיין ט"ז. ועיין מ"א [ס"ק ה], ומשום הכי אם מת זה שהוציא עליו שם רע, יבקש מחילה ממנו מספק, דילמא אי הוי חי היה מוחל, ומהני, ומסתמא כך הוא. והנה שם רע שפוסל אותו לבד, אבל אם אמר על אחד פסול משפחה, ממזר וכדומה, ויש לו בנים, נמצא אין לו מחילה עולמית כפשוטה, אם תולדותיו מבררין בעלמא, גם אותן שילדו אחר כך, ממזרים איסורין עולם ומי יוכל למחול זה, על כן יזהר מאד מזה מעוות לא יוכל לתקן ח"ו, ועיין מ"א [ס"ק ו']:

מחצית השקל

ירצה לעשות לפנים משורת הדין ולבקש יותר משלש פעמים רשאי, עכ"ל ה"ב"ח. והפרי חדש [אות א ד"ה ומ"ש אין חולק על הטור, וסבירא ליה דאינו רשאי יותר משלש פעמים, ע"ש: (פ"ק) הוא כו'. אפילו אינו רבו מובהק, וקצת ראה לגרסת הרמב"ם [הש"ב ב ט] הנ"ל [בן דגרט] רבו שאני, אע"ג דרבי חנינא לא היה רבו מובהק של רב, ומהאי טעמא כתב פרי חדש [אות א ד"ה ומ"ש ואסן שמאין רש"י בגרסת רבו שאני, וגרס רב שאני, אלמא דלהגורסים רבו שאני סבירא להו אפילו רבו שאינו מובהק. ודוחק לומר דפליגי בהא רש"י ושאר פוסקים אי רבי חנינא היה רבו מובהק של רב או לא. ולפי זה לדברי הפרי חדש דרש"י לא ניחא ליה בגרסת רבו שאני משום דרבי חנינא לא היה רבו של רב, משמע דסבירא ליה לרש"י דבעינן רבו מובהק: (פ"ק) אם לא כו'. והוא הדין אם מוכין לטובתו כו' (פ"ה). בדגמא שם פריך על רבי חנינא דלא אתפייס ורש, והאמר רבא כל המעביר על מדותיו מעבירים לו על כל פשעיו, ומשום רבי חנינא חלמא חזי דרב יעשה ראש, ולכן לא אפיס כי וקצי דליל רב רב חננא אורייתא בבבל. ופירש רש"י [וה"ל חלמא חזא] וז"ל, ורבי חנינא ראש הישיבה היה כו', וכשראה חלום זה על רב דאג למות לפי שאין מלכות נוגעת בחברתה, אמר אדחיה מהבא וירבח לבבל מפני ושם יהיה ראש, ולא נדחין למות בבביל, עכ"ל רש"י. והי דלפירושו רש"י רבי חנינא עשה לטובת עצמו, ומנא ליה לרמ"א דהיכי עדושה לטובת המבקש דרשאי, כן הקשה ה"ב"ח. ויתיר ה"ב"ח, דרמ"א היה מפרש דלא כפירוש רש"י, דגם כוונת רבי חנינא היה לטובת רב, דאם ישאר שם ויעשה ראש הישיבה יוטל עליו צורכי הצבור ויתבטל מלמודו, לכן טוב לרב שיברח לבבל ויתמיד בלמודו, ע"ש. אך אין לו דרך רמ"א לפרש מדעת עצמו דלא כפירוש רש"י, וכאשר סיים ה"ב"ח בעצמו, ע"ש. והט"ז [ט"ק ב] כתב דגם רמ"א מפרש כפירוש רש"י, אלא כתב מסברת עצמו דאם עושה לטובת המבקש דרשאי, כי היכי דרשאי אם עושה לטובת עצמו, כיון דאינו עושה משום אכזריות. וגם זה לענ"ד דחוק, דא"כ היכי שביק רמ"א דין המוחזק להדיא בגמרא לפירוש רש"י ולא הביאו, ודין חדש שהוציא מסברא מעתיק ומביא. לכן נראה לענ"ד דסבירא ליה לרמ"א דגם לפירוש רש"י עין עושה לטובת עצמו ובין לטובת המבקש רשאי, והוא, דסבירא ליה דדוקא היכי דודאי הוא לטובתו הוא דרשאי, אבל לא משום ספק, דאין ספק טובה מוציא מידי ודאי מימרא דרבא כל המעביר על מדותיו כו'. ולפי זה הוי קשיא ליה לפירוש רש"י דעשה לטובת עצמו בשביל חלומו שלא יהיה רבו חנינא נדחה, האמרין בברכות פרק הוראה [נה, ב] לעולם יצפה אדם לחלום טוב עד כ"ב שנה, מנא לן מיוסף כו', הוי דאפשר שיתאחר קיום החלום כ"ב שנה, ומשמע דהוא הדין יותר, אלא דכ"ב

[ס"ק ג', במהרי"ל [הלכות ליל יום כפור עמוד שנה] יעמידם העשרה לפניו ויאמר בפניהם, יע"ש: ג הוא רבו. עיין מ"א. עיין פרי חדש [אות א ד"ה ומ"ש ואסן]. ועיין ט"ז אות א' בזה דרב שאני, יע"ש: ד אם. עיין מ"א. עיין ט"ז אות ב' מזה. ועיין ב"ם שמפרש דעת הרב זענין אחר, והמ"א מפרש הוא הדין, ואפשר כל שכן הוא. ועיין אליה רבה אות ד' האריך, והקשה גם כן ממכונות ק"ג [ע"ב, טז]: **(א) הוי צריך להחלי.** עיין מ"א. ועיין ט"ז אות ג'. ועיין ב"ם [עמוד פ ד"ה כתב], ועיין פסקי מהל"א ז"ל [מנחת הדשן ח"ב, סימן ר"ב]. וזכ"ם הטעם להפגם זיקן דלדמותו, משום הכי אין לו מחילה עולמית, ומכל מקום יבקש מחזירו שימחול את שלו, יע"ש: ו אם. עיין מ"א. אין כעת תחת ידי ים של שלמה. ולכאורה י"ל כי יש פלוגתא ונחמה מה, אן עכו"ם ועבד על בנת ישראל, יש אומרים הוולד ממזר, והלכה [אה"ע סימן ד ספ"ק יג וט] אין ממזר אלא מחייבי כריתות. ומכל מקום י"ל הקורא נכתבין לומר עכו"ם ועבד בלא על אמו בלאונס, ולא פגם כלל בנכדו אצ"ו ואמו: ז ע"ד קברו. עיין מ"א. ועיין פרי חדש [אות ג', יומא פ"ו א], עשרה בני אדם הוולד ואומר מטאמי לאלקין ישראל צריך עשרה [כעין ברכת המזון בעשרה], ויש אומרים כנגד שלש שורות בני אדם שלשה שלשה, ואין נכון, דאין צריך שלש שורות מחודשים, אלא שלשה בני אדם שהלכו בראשונה יכול ליקח בפעם שניה ושלישית, יע"ש. ולמה שכתב אליה רבה [ס"ק א] בשם ים של שלמה בזה קמא פרק ח' סימן מ"ט דמפייס הוי גם כן יאמר אי מבקש מחילה מה' אלקי ישראל ומפלוגי, אם כן אמאי די בשלשה בני אדם. ועל כן אפשר י"ל משום הכי צריך כאן עשרה מספק דילמא אי הוי חי לא הוי מתפייס וצריך עשרה שיאמר בפניהם, כמו שכתב הר"ב בהג"ה ספ"ק א', אם כן בנת יבקש שלש פעמים מחילה, וז"ל *:

פז, וגם אף שקצת לטובת המוחל או שם רע, על זה אמר ר' יומא פו, בן כל המעביר על מדותיו כו'. וכפשוטו גם כן, שאם מדתו לנטור איבה וכובש מדתו, מוחלין לו כו': **(ג) הוציא.** עיין ט"ז. ועיין מ"א [ס"ק ה], ומשום הכי אם מת זה שהוציא עליו שם רע, יבקש מחילה ממנו מספק, דילמא אי הוי חי היה מוחל, ומהני, ומסתמא כך הוא. והנה שם רע שפוסל אותו לבד, אבל אם אמר על אחד פסול משפחה, ממזר וכדומה, ויש לו בנים, נמצא אין לו מחילה עולמית כפשוטה, אם תולדותיו מבררין בעלמא, גם אותן שילדו אחר כך, ממזרים איסורין עולם ומי יוכל למחול זה, על כן יזהר מאד מזה מעוות לא יוכל לתקן ח"ו, ועיין מ"א [ס"ק ו']:

מחצית השקל

שנים מצוה להדיא גבי יוסף, ושם הוי סגי בזה כדי שישתלם יעקב עונשו על שביטל כיבוד אב ואם כ"ב שנה, אם כן עכ"פ על ידי שום סיבה אפשר להתאחר קיום חלום טוב, אם כן אף על גב דראה רבי חנינא בחלומו שרב יהיה לראש, מכל מקום אפשר שרבי חנינא לא יודעה מפניו ורבי חנינא יהיה ראש מספר שנים שקצבו לו, ורב יאריך ימים יותר ואחר מות רבי חנינא יהיה רב לראש. אלא דלפי זה הוא טובת רב במה שלא נתפייס רבי חנינא, דאי רב היה נשאר פה היה מתאחר גדולתו של רב עד אחר מות רבי חנינא, וכשיודעה לבבל יעשה מיד ראש, וא"כ שמר דלא נתפייס ואין בזה ספק, דעכ"פ ממה נפשך הוא טובת אחד, או טובת רבי חנינא או טובת רב, דאי יעשה רב מיד ראש ויודעה רבי חנינא הרי היא טובת רבי חנינא, ואם לא יודעה רבי חנינא הרי היא טובת רב שלא יתאחר גדולתו של רב כנזכר לעיל, ולפי זה מוכח שפיר דבין לטובת עצמו או לטובת המבקש רשאי [שלא*] למחול, ורש"י חזק דאן נט. וגם ברש"י משמע קצת מסוף דבריו שכיין לזה, שסיים וירבה לבבל וישם יהיה ראש ולא נדחין. דלכאורה מה שכתב ושם יהיה לראש הוא מיותר, ולהנ"ל אתי שפיר, דהשתא על ידי הברירה לא יגיע רעה לא לרבי חנינא ולא לרב, דלרב לא יתאחר נשיאותו, דשם יהיה לראש, ולרבי חנינא דלא נדחין: (פ"ק) אין צריך כו'. ומפ"ל מקום מדת ענוה לטובתו (י"ב ש"ז שפ"ה). וז"ל סימן ס"א, ומכל מקום נראה דמדת ענוה וחסידיה שיכול לכון יצרו ולמחול במחילה גמורה, אף שהדבר קשה, עכ"ל: (פ"ק ו) אם מת כו'. דייבז' לומר ע"ד כוונתי. וסיים שם וז"ל, דיכול לומר דלאו אדעתאי. ועוד, דלאו נתכוין לאמו שזנתה, ואם יתבע עלבון אמו יאמר שנתכוין לאביה, וז"ל הכי קמדי אתי כו'. עכ"ל. אך הראשון עיקר, וכן נראה מדברי מ"א, דלטעם מיתות אלה קראו ממזר בן ממזר יכול לומר כן, אלא אם כן קראו ממזר בן ממזר. ודוקא בממזר בן ממזר צריך לסבול עונש גם בשביל האב, אבל הקורא לחבירו רשע בן רשע או גנב בן גנב אין צריך לסבול עונש בשביל האב, דהא אם היה אמת שהבן רשע או גנב מותר לקרותו רשע בן רשע או גנב בן גנב, וכדיליף הש"ס בסנהדרין פות ארבע מיתות [נב, א]. כן פסק בחו"מ סימן ת"כ [ספ"ק לה בהנה]. ועיין שם עוד יתר דינים יהיה: (פ"ק) ע"ד קברו כו'. ישלח שאלוהי כו'. וכתב סמ"ע סימן ת"כ [ט"ק נג] וז"ל, ושלוחו יקח שנים מחזיר שנקבר שם וילך על קברו ויבקש מחילה בשם המחפר, עכ"ל. אבל הים של שלמה כתב שם וז"ל, ואם רחוק יותר משלש פרסאות די לו בזה ששולח שליח על אותו קבר ושם יקבץ השליח מנין ויאמר כו'. עכ"ל. משמע דבעי עשרה. וכתב עוד הים של שלמה [שם]. דאסור לבן למחול על כבוד אבותיו, ואין כח לבן למחול כבוד אבותיו:

תרו (מנ"א פ"ק) וקשה דהא חשד לאביו כו'. עיין בספרי שו"ת בית אפרים חלק אה"ע [סוף סימן ג' מה שכתבתי בזה:

הכמת שלמה

תרו (ג"ה סוף א) והסוה"פ דא יהיה אבורי פלמח"ז אם לא שמכין לטובת המבקש מוח"ה כו'. וז"ל, כן למדו הפוסקים ממעשה דרב רבי מנחם [ומ"א פו, ג]. לכאורה קשה מה ראה הוי משם, הרי במשנה בפ"ק ב' דלנות [משאן י] אמרו הורו בגמלתו וכו'. ועקלתו קמלא עקרה, ופירש שם הרמב"ם בפירושו המשניות [ד"ה וטו], שלא תאמר שהפייס אדם, שם אדם מקבלים פיוס. וכן פירשו הר"ע ברטנורא וד"ה לישתטטן [הפוסקים יוס טיב [ד"ה סף]. וקשה, וטו הלמודי חכמים אינם כנלל ר"א, וכן [איתא] צריך למחול, היאך סלקא דעתך דהם לא יעשו. וכן נפטר דהרמב"ם [שם] למד כן מאלטע הנצי"א ונראה סנהדרין ק, ג, ובי מלאך דעתך דאלטע יעשה שלא כדון אס צריך למחול, ובעל כרחך מוכח דהלמודי חכם שאני דאין צריך למחול, אס כן מה ראה [מכ"ה] [מרבי חנינא] שהיה תלמיד חכם. אף נראה דלמי גס תלמודי חכם צריך למחול, דהיי חז"ל [בבא קמא פ, ב] למדו כן מהלכה, רב החילוק יסיה כן, דודאי המקטע תלמיד חכם צמלי דעלמא שניט לנין צמיו, וכוונת דהרמב"ם שלקח [אנימלן] את שרה וסבור שהיא רק אחותו, שאינו רק גול, בזה גס התלמודי חכם צריך למחול, אף המשנה מיירי במקטע התלמודי חכם בזה דהוי צמלי דשמאי, בזה אס טוית התלמודי חכם לשם שמים וזה מקטעו אין צריך למחול. ולכן באלטע חז"ל לקיט שם שמים שלא ליקח מנעמן, בזה אין צריך למחול. ואס כן יש לומר הכס צמיו חנינא וכו' לא הוי צמלי דשמאי, כן דהוי העדר כבוד לרבי חנינא, לכן היה מחויב למחול ככל אדם, והמשנה מיירי צמלי דשמאי, בזה הוי דצריה כחלי אס. וא"כ לומר דודאי תלמודי חכם אין צריך למחול כלל, מפני כבוד החורה וכו', וצריך לעשות חיוב, ויבאנרסם שאני שהיה קורס מתן מורה, ולא שייך כבוד החורה. ומרבי חנינא פריך שפיר, דהיי חז"ל חכס לתלמיד חכס אחר לא שייך כבוד החורה, דהיי כבוד החורה להפיוס, שלא לטערן רב לטערין כל פעם לפייס, ויטין דלג שייך כבוד החורה הוי הוא ככל אדם. וא"כ הטעם לרבי, הוי דשני כבוד החורה, כגון אס אין החוטא תלמודי חכס, אי יהיה הקטיוס לשם צמלי דשמאי, אין צריך למחול לו, כן נראה לפענ"ד נכון. ועוד נראה לפענ"ד ראה מזה שכתבי ריש פרק ד' דנדרות [מ, א] גבי רבי יוחנן דלא נפיק

בזה, והיאך סלקא דעתך דלדק כדני יהושע לא יקיים דברי חכמים, גס מה שמתה רבי עקיבא [שם נתפייס], מה ספק לו, צדאי יתפייס. ואס הוי ספק לו אס כן גמליאל [פיסין] [פיסין]. הוי ליה לומר פייסן. ועוד, הוי אמרי חז"ל [שם יט, א] תלמודי חכס שער עזרה ציוס אל מהרהר אמרי צלילה, אס כן היאך סלקא דעתך שלא יעשו כן גמליאל, והעולם היאך ראו למנות אחר [שם יט, ב], והיאך לא ידעי שרין גמליאל יפייסו. אף בעל כרחך הו ספרו שרני יהושע לא יקבל הפיוס, כי אינו מחויב למחול, כדברי המשנה ה"ה, ואחי שפיר ודו"ק:

ו. כל בו [סימן סה גה, א]
והתשצ"ץ [סימן קל] צסס
הר"מ [מריטובורג]:
ח. [כל נו] שס והטור
[עמוד חא] צסס אציו
הר"א [יומא פ"ה סימן
צד]:

תָּרַז אֶ. צְרִייתָ יוֹמָא דָּךְ
פ"ז [ע"ג] וּכְחֻכֵּימִים:

ציונים לרמ"א

(ז) מהר"י ווייל [שם] וכל
 בו [סימן סח גה, א]
 ותשב"ץ [סימן קנב]:
 (ס) מהר"ל הלכות
 שמחות [עמוד מה]:
 (ט) דברי עצמו [דרכי משה
 סוף הסימן]:
 (תרז א) טור [דרכי הסימן]:

עמדת זקנים

תָּרָא קודם שמועד. ומדי
אחר אכילה יחזור ויתודה
קודם שיכנס ליום כיפור.
כדי שיכנס ליום ההיפוך
השבוה, ואח"כ שכתפול
ערבית חזר ומודה (הר"ן
יוס"ט, ו' דף מ"ז ע"ג עמוד
הרמב"ם [והרמב"ן] סוף
גמ' מס). ולא נהגין כן.
אלא מותר קודם אכילה
ואין מותרין אחר כך עד
תפילת ערבית (בית יוסף
עמוד ע"ד דף רמב).
ואחר תפילת שמונה עשרה.
ואחר חזן תפילות יאמר
אלה נצור כמו בשאר מועדי
השנה (מהר"ל לטוט ע"ג
יוס טפסור עמוד ע"ג, ע"ג
עמוד ע"ג א:)

הגהות הסמ"ע

תרו מעיד: בנהגה ואין צורך
למבול רק פעם אחת ... י'
... י' כתב שצריך למבול
שלוש פעמים כנגד ... שע
ע"כ:)

שם מי שמת לו מת בין
ראש השנה ליום כפור
מותה לרחוק ולמבול
בערב יום כפור דיום כפור
מבטל שנה ... בין תוך
שלשה בין לאחר שלשה
עיי"ש כד:

הגהות והערות

[ז] ביה צמח"ל ועוד
 אחרונים בשם הרוקם. אך
 ברוקם שלפנינו סימן י"ד כח
 "לאחר אכילה עוזבין כל
 ישראל לטור את עמנו כו",
 ע". וצמח"ש רוקם [סימן
 קמא] כח "כל אחד מישאל
 עובל כדי לטור עמנו, אבל
 ר"ח פירש קודם אכילה צריך
 לעבול כדי שיתודה
 צמח"ש :

זמהדורת
תוקן
דיהרנפארט חס"צ וזרוב
הדפוסים, וכ"ה צלנזוי שרד,
יד אפרים ומקור חיים:
טו תוקן זמהדורת פראג
תקנ"ה, וכ"ה צלנזוי שרד
ומקור חיים. המחצית השקל
ומהר"ם צונטע
מפרשים מכת"ץ צייט לנס
פ"ק ט, ובלנזוי שרד ציין
ל"ס נ, ועיין יד אפרים:

(ד) מתי שירידיה. ועכ"פ טוב הוא שיטבול קודם חפלת מנחה, (ה) רק פעם אחת ב"א וידידי. אבל עששיו נהגו הרבה להטבול במקוה קודם (חפלה) [טבילה], על פי קבלה ממחר"י לוריא ז"ל. ונהגו לטבול שלשה פעמים צה:

(ו) והוא הדין דהפלת תשעה קבין. מלאמי כתוב להא שיעור ט"ו קווארט פולניש, וצמדינות מערהר"ן יס בכל קווארט פולניש שני זידלני"ך וסני זידל"ל:

לרצון * ולעבול בערב יום כיפור דיום כיפור ¹ מצטל שבעה שנהגו שלא לרצון כל שלשים ^[טז] טבילת מזה מותר:

סימן תרז

סדר ה'ידוי במנחה בערב יום כפורים. ובו ו' סעיפים:

ת. במנחה א [א] קודם סעודה המפסקת: הגה [א] (ב) (ב) ויחיד

וְהָיָה יָדְהֶם לִי דֹאֲשִׁימוֹתַי מִי שֶׁצִּדְרָה לִּיהַ דְּעִיבָה מִשּׁוּם קָרִי אֶפִּילוֹ הֵכִי אִם עֲזַל בְּעֶרְבֹ רֹאשׁ הַשָּׁנָה יִסֹּר אוֹ עֲבוּרִים, עֵינֵי בִּמְשֵׁנָה פֶּרֶק ח' דְּמִקְוֹאוֹת (מִשְׁנָה ב'): **ב** נְמוּי מִדְּהַר. אִם הוּא מִזְטַעַר בְּצִיבָה לְחִיזוֹ לְחוּץ הַמִּקְוֶה וְעַל חִיזוֹ הָאֲחֵר שֶׁכָּפוּ תַּשְׁעָה קֶצֶין יֵאלֹ. וְרִשְׁאִי לְשִׁפּוֹךְ עָלָיו מִשְׁנִים וּמִשְׁלָשָׁה כְּלִים, דֹּאֲשִׁימוֹ. אֲבָל אֲרֻבָּעָה כְּלִים אֵין מִזְטַרְפִּין (מִשְׁנָה בְּמִקְוֹאוֹת פ"ג מִשְׁנָה ד' ו"ב) סִימָן פ"ח עֲמוּד שֶׁל ד"ה תו (בִּרְכּוֹת יג, ב ד"ה יב) דֹּאֲפִילוֹ מֵרִיק מְכַלִּי אֶחָד לְרִיק שִׁיחָה בְּאוֹפֵן שִׁיּוּל לְהִרִיק מִמֶּנּוּ בְּלֹא הַפְסָקָה, ^(טו) קָטָה אוֹ כְּבֵד הִרְבֵּה, כֵּן נִרְאֶה לִי לִפְרֹשׁ דְּבָרָיו, דְּלֹא כִז"י שֶׁס. אֲרֻבָּעִים סָאָה מִים שְׁאוּבִים בְּקִרְקַע וְיִמֵּן קִנ"ט עֲמוּד קָטָן ד"ה וְעֵינֵין בְּשֵׁם הָרַב"ד בְּהַשְׁנוֹת בִּרְכּוֹת ג, ה): **י** וְלִצְבֹּרֶל בְּעֶרְבֹ יוֹם כִּיפּוּר. כִּיפּוּר. וְאִפְשָׁר דְּצִדְרָה לִּיהַ דְּלַעֲנִין מַעֲשֵׂה אֵין לְהַמִּיר אֲלֵא סִמּוֹן לְחִשְׁבָּה, וְכִיּוֹן דְּנִעְרַב יוֹם כִּיפּוּר אִי גְדוֹל וְאֶפִּילוֹ קוּדֶשׁ תַּפְלַת מִנְחָה (ב"ת סוֹף עֲמוּד תֵּא). אֲבָל רמ"א יִישַׁב קוּשִׁיָּא וְזוֹ בִּמְה שֶׁכַּחַב ^(טז) וְאִף לַמַּד"ר ^(יז) ר"ל, וְאִם כֵּן אֶפִּילוֹ בְּרַגְלֵ אֲסוּר, וְכִמוֹ שֶׁכַּחַב סִימָן תַּקמ"ח סְעִיף י' בְּהַג"ה טְבִילַת מַזְוָה וְנִרְאֶה לִי דֹאֲף לְהַצִּיחַ לֹא שָׂרִי אֲלֵא שְׂעָה אֶחָת אוֹ שְׁמִים קוּדֶשׁ הִלִּילָה, אֲבָל לֹא קוּדֶשׁ לֵכֵן. וְכֵן יֵשׁ לְאֶחָד הַסְעוּדָה, כִּמוֹ שֶׁכַּחַבְחֵי לַעֲלִי [ס"ח מ], וְאִם כֵּן בִּצְבֹל יֵשׁ לְהַחמִיר. וְעֵינֵין בְּצ"י [סוֹף הַסִּמּוֹן]. וְמֵה בְּנֵרֵב יוֹם כִּיפּוּר עַד חֲלוֹת, טַעוֹת סוֹפֵר הוּא, וְיֵצֵל אֶחָד חֲלוֹת, וּמִכֵּל מִקּוֹס אֵין לְהַקֵּל כָּל כָּר, דֵּהָ יֵשׁ תַּקמ"ח [סְעִיף י], וּמִכֵּל שֶׁכֵּן לְדִידָן, וְכִיּוֹן דִּיכּוֹל לְקִיּוּמָה אֲחֵר כָּר לְמֵה יִכְנִים עֲזָמוֹ לְאַיִסוּרָא. וּפְשוּט תַּקמ"ח עַד שֶׁחֲשָׁךְ, וְכִמוֹ שֶׁכַּחַבְחֵי סִימָן תַּקמ"ח סְעִיף י' [ס"ח יד], דְּעֶרֶב יוֹם כִּיפּוּר לֹא הוּא יוֹם יוֹם [שֶׁס] דְּנוֹהֵג בּוֹ אֲבִילוֹת. וְאֵל תַּטְעֵה בְּלִשּׁוֹן מֵהִר"ל שֶׁכַּחַב הַלְכוֹת שְׁמִחוֹת [עֲמוּד תֵּרֵא] שְׁאוּתוֹ יוֹם יוֹם הַכִּיפּוּרִים עֲזָמוֹ. וְאֶפִּילוֹ בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים יֵשׁ פְּלוּגָמָא בְּגִמְרָא [מוֹעֵד קָטָן יט, א], אֲבָל עֶרֶב יוֹם כִּיפּוּר דִּינָא מוֹתֵר בְּהַסְפָּד, ^(יח) וְעֵינֵין ^(יט) סִימָן תל"א סְעִיף ה' י"ח, וְאֵין בּוֹ מַעֲלָה אֲלֵא שְׁמוּעָה לֵאכּוֹל בּוֹ:

באלר הייטן

(ח) **אחת**. והנה עכשו לטובל שלש פעמים ולהמרות ^ה במקוה, על פי קבלת האר"י ז"ל, [ע"י ס"ק ה]. גם נהגו שיטבול קודם תפלת המנחה, אחרונים, [ע"י ס"ק ד; מ"א ס"ק מ]. ויש סוברים שטובלין ל"ט טובילות, עיין שלי"ה [ומקם ויומא פרק גר מנהל ד"ה לזה]: (ט) **קביו**. אם מנעטר בטבילה, [מ"א ס"ק ט]. ושיעורו הוא ט"ו קווארט"ס פולנ"ס, [ע"י ס"ק ו]. ויכרך להטילנו עליו קבלה ששמחלה השני ער שלש פסק הראשון, אבל לא מנערהה כלום. ארבעים כלה נחציו האחר שפך תשעה קבין י"א, עיין מ"א [ס"ק ט]. וכנה ש"ה [נ"ס ד"ה ששמונת רמ"א מי שלא ראה קרי מן ערב ראש השנה אין צריך לטבול, מכל יאה מים חלוקים ועבורים. אשה ששנמה חוץ שלשה ימים צריכה לכבד צימה צדאון שעות רגילות להתעבר ויש לחוש שמשחית זרע ההריון, מ"א [נ"ס], הכי י"ט נוהגים לטבול אחר סעודה ומפסקת שיהא סמוך ליום הכיפורים, ואם נוהג ער הלילה, [ע"י ס"ק ו]; ע"ש:

הגדות רעק"א

(ג) (הנה ספירה ד) דהמלת תשעה קבין מיב. עיין של"ה דף רכ"ט [נמסכת יומא]
 פסקו נר מזה ד"ס כל אדם: (ד) (מנא ס"ק ט) אם הוא בורא קצת, כג"ל
 (מכת"י: (ה) (ס"ס ס"ק) נזהרין עד שתחשך וכו' שכתבתיו סימן תקמ"ח.
 ואם לאורו סעודה המפסקת עד השלון, עיין שו"ת שם דקדק חלק א'וי"ט סימן
 י"ב ויבוא"ל דברי ס"ק סימן ס"א

ב'ה'ה'ש' [שש] כזכור לעיל. ועיקר פירושו נקיים, נקיים מכל חטא, כמו שכתוב: ויזכר כמלאכי השרת. ועיין סוף סימן תר"ו [נ"ס ח]: [טז] **משום קרי**. לא רות [נד, אב]: [טז] **והוא הדין ההפ'ל' בו**, עיין רש"י דברכות כ"ב ב' ד"ה [שט, א], ולקולא. ומה שכתב ורשאי בו, סוף פרק ג' (דטהרות) [דמקואות] ט"ז. י"ס סאה כו', הוא בפרק ג' דברכות [שט] אליבא דרבי יהודה ולחז' מאן דאמר. [י"ז] **מי בו**, פרק ג' דמועד קטן [יט, א]: [י"ח] **אף פי בו**, כמו שכתוב **טבילת בו**, עיין ב"ר שם ספ"ה ב' בהגה', דאף במקום שאסור מרינא אמרו י' ותעתי י' אל כל חייבי טבילת בו:

תָּרַז | א | מִיִּנְיָא א צְרִיר כּו'. שם | יומא פו, ב | תנו רבנן מצות כו' : | א* | (הגה) ויחיד כו'. שם :

ח. **משום קרי.** ומי שאומר וידוי, מנהג שטות הוא (מהר"י ווילנא סימן קל"א-קכ"ג). ולפי זה אשה ששמשה תוך שלשה ימים זריכה לכנד ציטה צממין שלא תפלוט שצבת זרע, ודוקא שלא היה סמוך לטבילתה לאו סמוך לוסתה, דבאותן שעות רגילות להשתער ויש לחוש שמשחית זרעו בהריון. ויש אומרים שהטעם

מזרע ההריון, ויש אומרים שהטעם

הטעמיה לא משום תשובה, דהא אפילו
בעשרים ובתולות שהן בני מאה
מוצאות, ואפילו מי שטבל בערב
ראש השנה ולא ראה קרי יחזור
ויטבול. ולפי זה יש לטבול שלש
פעמים, וכן כתב בריקת¹⁰. ויש
לטבול קודם מנחה, וכן נהג
מהרי"ל. ויש נוהגין לטבול אחר
סעודה המפסקת שיהיה סמוך ליום
ההפגורים, כל זה במהרי"ל (הלכות
ערב יום כפור עמוד שטי-שטז).
¹⁰ עיין (א) עיין (מ"מ) [מה שכתבתי]

^[ח] עיין (מ"מ) [מה שכתבתי]

ותרו (י) לרחוק. עיין באר היטב. וכתב בדבריו יוסף סימן ס"א באב תוך שבעה בערב יום הכיפורים לאכול סעודה הממסקת בישיבה על כסא או ספסל, המיקל בזה לא הפסיד, ודלא כמ"א דמשמע מדבריו סימן תר"ע ס"ק שן שמחמיר בזה אפילו בשעת סעודה הממסקת, דהא עד שתחשך קאמר:

שיכול להריקו ממנו בלא הפסקה, ורשאי לטפוח עליו משנים ושלשה בליט ובל
מים שארצים בקרקע עוביין צו, אבל לא בליט, ואם נכנס חיו חוד המקוה ועו
ח"ל ראשית חמה' לגלה המפרדים כמו אשה לבעלה. כגז המ"א ופ"ק ט' לפי
מקום אדם בריא יחמיר על עמו (להטביל) [לעבול] משום משוזה. ועוד, שמו
בבחמין שלא תפלוט שכבת רוע, ודוקא שלא היה סמוך לטבילתו או סמוך לוסק
ע"ש: (*) א"ר חזקוני. דהיינו שעה או שנים קודם היללה, ולא קודם, דלא דלא לא
כן באצל יש להחמיר, וכל שאר דיני אצט

תרו (א) להתודות. ויכה באגרופ על המזה, האר"י ו"ל על פי סוד גדול
ביאור הגר"א

ביאור דגרי"א

[א] [בפע' ד' יצו' בוי.] לאפקור מר עמרם [סדר יום הכפרים עמוד ריג] שכתב בשעה
שנשיבניע קודם מנהח, וליטא, דעיקור משום יום הכיפורים: [יא] צמחי. כמו
שמדבר במדרש תנחומו פרשת אחתות' יצ' של עם אחד בארץ כמלאכי השרת,
מזה מלאכי השרת נקרי' כו'. ועיי' רא"ש [יומא פ"ח סוף דף:] [יב] ולפחות.
ועיי' לעיל קלמן סימן תרס"ז ושם ה': [יד] ואינו בוי. עיי' פס' ג' בדברכות [וכה, וכח].
ויכן כתבו תוספות שם כ"ב ב' סוף ד"ה ולית: [יד] והנה ואין צריך בוי. כי

[illegible]

תרז | א | [פשיה א] צדיק כו'. שם | יומא פז, ב | ת

(ד) **מתי שירצה**. עיין ט"ז. להתוודות בנקיות בתפלת המנחה, על כן יטבול קודם תפלת מנחה: (ה) **רק**. עיין ט"ז. ואין להזכיר השם בגילוי הראש, ומים זכים לבו רואה עורה גם כן אסור, רק יאמר אשמתי בלא הזכרת השם: (ו) **והוא הדין**. עיין ט"ז. עיין סימן פ"ח בט"ז [ס"ק א] ומ"א [כאן, ס"ק ט]. ובסימן תנ"ו [סעיף א] ותנ"ו שיעור חלה, ותשעה קבים הם ר"י ביעים, ועיין אליה רבה אות י"א, ואי"ה במ"א אות יו"ד יבואר:

ח **משים קרי**. עיין מ"א. עיין ט"ז אות ה': **ב נמי**. עיין מ"א. אף למאן דלמך משום משונה, אם מנטער נכך די בתשעה קבין, עיין אות ח'. ועיין סימן פ"ח [משנא זה אות א] מדיני [תשעה] קבין מים, יע"ש בזה: **י ולבבול**. עיין מ"א. הנה צו"ד [סימן] שז"ט סעיף ה' בהג"ה כתב הר"ב וכן נוהגין, דשרי כל ערב יום טוב, אף לדין דנוהגין איסור רחיצה נתמין כל שלשים וביעום, היינו מנהגא, ולכבוד הרגל שרי. ומה שכתב הר"ב בסימן מקמ"ט סעיף י' בהג"ה דאסור, נפקא מינה לאחר הרגל אסור, עיין ש"ך שם אות י"ו. אבל המ"א בסימן מקמ"ט [ס"ק ט"ז] לא הוגה לו בזה, ואינו נראה. עיין ש"ך שם אות י"ו. וצ"ל שם פירש דעבר יום טוב אסור ממהנהג לדין, וצו"ד [סימן] שז"ט וכן נוהגין, לאותן שפוסקין דרחיצה נתמין רק שצעה אסור נוהגין לרחוץ נתמין אחר מנחה, וכן משמע בבאר הגולה [יו"ד] שם [אחר אות יו]. ומשום הכי עבר יום כיפור טבילה מזה שרי אף במקוה שיש בו נתמין, ואפשר הוא הדין רחיצה נתמין תפילה מחילה משום מחילה, דרחיצה בלחץ שרי אף לדין אחר שצעה, עיין ש"ך יו"ד [סימן] שפ"א [ס"ק א], וצ"ל שם דהטעם משום גילוח, וזה נתמין דוקא. ועיין אליה רבה כ"א אות י"ד. ועיין מ"א [סימן] מקמ"ט [ס"ק ט"ז] מיקל לדינא נתמין אף בערב יום טוב. ואם כן יש להקל לילך למרחץ בערב יום טוב, וכל שכן ערב יום כיפור אחר חלות, כאמור, וצ"ע. עיין [סוף] אות א', וסיני קכ"ז ט"ז [סוף הסימן] מתירים ומהתמים ומהתמים, מהלכים ע"מ [פסוק] וכן ויפתחו צפיהם, ויכדו"ק גם ונעשרים^(ב) ר"ל יש אהבה רחם אהבה, ואחרי שפיר. ועיין אגרת שמה ו' אות ד', וכן זה:

תרו א קודם. עיין מ"א. עיין אות י' כרמז'ן, ועיין בית יוסף [עמוד כז ד"ה ונמך] לפי זה פירש קלקלה בסעודה, יע"ש:

מחצית השקל

(ס"ק ח) **משום קרי כו**. ודוקא ש"א היה סמוך לטבילה או סמוך לזוהר. אע"ג דצריך לפרוש סמוך לזוהר ואסור לשמש, וכמו שכתוב ביו"ד סימן קפ"ד [סעיף ב-ו]. מכל מקום משכחת לה בבתי גרוני שכתב הש"ך ביו"ד סימן קפ"ד ס"ק ט"ז: **משום תשובה**. ופירוש משום תשובה כתב בדרכי משה [אות ג] בשם מהר"ל [והלכות ערב יום כיפור עמוד שטן] כגון המתגיר. ור"ל, דבעי טבילה. ולטעם זה אין הטעם להצטער, ואפילו טובל במים חמין יש בו טעם משום תשובה: **ואפילו מי שטבל בערב ראש השנה כו**. ר"ל, לטעם משום תשובה: **ישיהו ישי אטבול ע"ש פעמים**. היינו לטעם תשובה. אולם לפי מה שכתבתי לעיל בשם דרכי משה בשם מהר"ל משום דהוי כגור, לא ידעתי למה צריך שלש פעמים, דהא בגר מגי בפעם אחת. ועל כרחק סבירא ליה שיצטער. ואין מהר"ל תחת ידי לעיין בו: **ויש אטבול קודם מנחה**. ז"ל הב"ח [עמוד תא ד"ה ואמר] כיון שצריך להתוודות בתפלת המנחה כמו שכתוב סימן תר"ז [סעיף א] שמה יאמר דבר קלקלה בסעודה ולא יהיה יכול להתוודות ביום הכיפורים עצמו, אם כן וידה זה הוא במקום הוידוי שיש לו להתוודות ביום הכיפורים, לכן בעינן שהתפלה עם הוידוי תהיה בטוהרה ובנקיות כמו ביום הכיפורים עצמו, עכ"ל הב"ח: **עיין מה שכתבתי סוף סימן תר"ח**, [כצ"ל]. ס"ק ט' בשם האר"י ז"ל שטבל לאחר שנלקה במלקות: **ועיין בש"ח**. שכתב [מסכת יומא פרק ג' מנחה ד"ה לוח] שיש לטבול יו"ד פעמים, וכתב שיש טובלים ל"ט פעמים: **דשמוא ראה מים חלוקים כו**. וכתב בספר אליה רבה [ס"ק ט]. אע"ג שכתב מ"א לעיל סימן פ"ח [ס"ק א] דזהו דוקא לענין תרומה אבל עורא לא גזר כהאי גוונא לענין תפלה, מכל מקום ערב יום הכיפורים חמיר טפי, עכ"ל. וכתב הש"ל [מסכת יומא פרק ג' מנחה ד"ה ח"ל ראשית חכמה] דיש ליטול ציפורניו קודם, כמו בטבילת אשה לבעלה, ע"ש. ולטעם דרכי משה בשם מהר"ל דהוי כטבילת גר, כנזכר לעיל, ובגו גם כן כתב רמ"א ביו"ד סימן רס"ח סעיף ב' דיש ליטול ציפורניו. וכתב [ומ"א] שם עוד, דיש לגלגל שערותיו, וכתב שם הש"ך [דב"ח] דמשמע אפילו ליכא חציצה בשעריו מכל מקום יגלה, וע"ש: (ס"ק ג) **נמי מהני**. אם הוא מצטער **בטבילה** [מהר"י ווי"ל]. מלשון זה משמע דוקא מצטער, דלא כמשמעות דברי רמ"א דסתם, דמשמע דאפילו אינו מצטער שרי: **ואם נכנס החייו כו יצא**. הוא איבעיא דרב פפא בגיטין דף ט"ז ע"א, ולא אפשר. וכתב הרב ב"י סימן פ"ח [עמוד תא ד"ה הדין] כיון דמדין דרבנן הוא אולתין לקולא: **ובתב יונה כו**. בלא הפסקה כ"י כ"י **לא יפירש דבריו דלא כב"י שם**. וז"ל הר"ר יונה, רחיצת תשעה קבין צריך להטילן עליו בכלי שיוכל להריקן ממנו בלי שום הפסקה כו. וכתב עליו הרב ב"י בסימן פ"ח [שם ד"ה ותשעה] וז"ל, ומפשט דבריו נראה לכאורה דבעינן שכל התשעה קבין מכלי אחד, ואינו כן, דהא תנן בפרק ג' דמקואות כו' משלשה מצטרפים מארבעה אין מצטרפים, במה דברים אמורים בזמן שהתחיל השני עד שלא פסק הראשון כו, עכ"ל הרב ב"י. ועל כרחק הבין הרב ב"י דמה שכתב הר"ר יונה צריך להטילן עליו בכלי, ר"ל בכלי אחד, ומה שכתב אחר זה שיוכל להריקם כו' הוא נתנית טעם, דמהאי טעמא בעינן כלי אחד שאז יוכל להריקן בלי הפסקה מה שאין כן בשני כלים, ולכן הקשה עליו. ודבר מ"א מפורש דגם הר"ר יונה מתיר אפילו משלשה כלים, והר"ר יונה לא איבר כלל ממנין הכלים כ"י אם מתמונתו, וחיבת בכלי שכתב הר"ר יונה נמשך

(י) **דבריו מחליט השקל** הכונה לשל"ה מפתח יומא ד"ה לה, ולהלכות שרי יד אפרים כוונתו לשל"ה שם ד"ה צריך יו"ד וכתב אלא: (יא) **ובעין זה כתב בסימן קכ"ב** בזה"ל, וכן שהוא חלש ואינו יכול לסבול העצילה:

(יב) **ב"ה צ"ח** [יומא פ"ח סימן ד] ודמכ"ה שם רמז [תשכ"ג] ובהנהגות מיימיות [סוף שניית פסוק] בשם המנהגות [בשניו לשון]. אמנם לפינוי נתמנהג ליתא, והוא דבריו רבה [כ"ה] הנקרא צפי הלאשונים נתמנהג. ולשון הנקרא כ"א נראה שהוא צריך לשון דברים רבה ופרכי דרכי אלעזר [פרק מן] נפי שהוצא צ"ח [והנהגות מיימיות שם]:

(ג) **יש מהדורות שהוא פרוק מה**. מהדורה ע"ס פירוש הר"ל הושמע הסוס "מה מלאי השת נקיים מכל טעם כו":

(ד) **תוקן ע"פ דמשק אלעזר**:

(טו) **בבאר הטעם הלאשון הנוסח** [להרבות צוידים ובעצילות]:

(טז) **תוקן ע"פ רעק"א [מכת"ל] ויד אפרים, וכו' בלשון מחליט השקל**. וכו' מהדורה דהרנפאלט ט"ז: ויהנהגו כד"כ:

(יז) **כן הוא לשון הצ"ח, וכן הגיה מחליט השקל**:

(יח) **תוקן מהדורה פלאה תקמ"ה, וכן הגיה מקור חיים, יד אפרים ולבוי שרי: צ"ח**. ב"ה צ"ח:

(יט) **מהדורות פלאה תקמ"ה מוקן לעסף ו, וכן הגיה לבוי שרי, מחליט השקל ומקור חיים**. אולם הדין אפרים הגיה לעסף א:

(כ) **בזה"ל**. ומהדורה דמ"ח פ"ח כתבו סימן קכ"ט:

(כא) **ב"ה צ"ח**:

(כב) **אולי הכונה לערך "פסחה" ע"ש**:

(כג) **עיין מהר"ל הלכות ערב יום כיפור עמוד שטז שהיה עובד שלש פעמים כנגד שלש פעמים דליתא בקרא "מקום אש"ל**. ועיין בספר חסידים סימן שד' שכתב שיעורם ראשונים צע"כ ג' פעמים כנגד ג' פעמים "סעודה" הכתובים בפסוקים ע"ש:

(כד) **עיין צ"ח סוף הסימן**:

יד אפרים

(שם ס"ק ח) **עיין מה שכתבתי סוף סימן זה ובסימן תר"ז ס"ק ז, צ"ל**: (שם ס"ק ח) **הוא בולט קצת, כצ"ל**:

(שם ס"ק ח) **ואף על פי שנהגו שיש לחתוך ב"ל צ"ח ר"ח ואם כן כו, כצ"ל**: (שם) **ועיין סימן קכ"א סעיף א, כצ"ל**. ור"ל, דשרי כתב שכעבור יום כיפור אין צריך לטבול, ואפשר דכן ועיין סימן קכ"א סעיף א', דשם יתא שיש בו מעלה קצת אפילו יותר משאר ימים שאין אומרים ופורים. וגם י"ל דבא להביא משה לחשוב לענין אמירת המנחה, אן כל ערך מחנהו וכן פורם דיש אומרים שנהגו אבילות, וכמו שכתב לעיל:

למטה, למה שכתב אחר זה בכלי שיוכל להריקם כו, לאפוקי כלי כבד או בולט: **ארבעים פאה כו**. ב"י שם. סימן פ"ח: **ובסימן קכ"ט** [בשם הראב"ד, כצ"ל: (ס"ק ח) ולבבול כו, ערב יום טוב נמי שרי, [כצ"ל]. כיון דרגל מבטל גזרת שבעה, ויום הכיפורים דינו כרגל לענין זה, ולכן מותר לרחוץ בערב הרגל סמוך לחשכה, כמו שכתוב ביו"ד סימן שצ"ט סעיף ה'. ואם כן מאי רבותיה דערב יום הכיפורים: **וכיון דבערב יום כיפור אי אפשר לצמצם**. דהא ביום הכיפורים רחיצה אסורה, ויהיה צריך לצמצם שיהיה סוף יום ערב יום הכיפורים קודם הכנסת הלילה: **ואף על פי שנהגו ש"א לחתוך ב"ל כו, [כצ"ל]**. ר"ל, לדין איצטריך לאשמועינן היתירא דבערב יום הכיפורים דדוקא דלעת המחבר ביו"ד סימן שפ"א סעיף א] דסבירא ליה דרחיצה אינה אסורה אלא תוך שבעה, ולכן אם חל אחד משבעה ימי אבילות בשאר ערב יום טוב מותר לרחוץ סמוך לחשכה [שם סימן שצ"ט סעיף ה]. כיון דהרגל מבטל גזרת שבעה, ולכן סמוך לחשכה הותר לו כאלו כבר נכנס ונתבטל גזירת שבעה. אבל למנהגינו דאוסרים רחיצה כל שלשים [סימן שפ"א שם כהנא], כשחל אחד משבעה ימי אבילות בערב הרגל מאי מהני שהרגל יבטל גזירת שבעה, מכל מקום ידעתי אסור ברחיצה כל שלשים. ואם כן לפי המנהג כדכחל אחד משבעה ימי אבילות בערב הרגל אסור ברחיצה אפילו סמוך לחשכה. ומה שכתב רמ"א ביו"ד [סימן שצ"ט סוף] דנוהגים להתיר סמוך לחשכה בשאר ערב הרגל, כתב מ"א לעיל סוף סימן תקמ"ח [ד] היינו לנוהגים היתר רחיצה תוך שלשים, אבל לנוהגים איסור, באמת גם בערב הרגל סמוך לחשכה אסור לרמ"א (אלא שמכל מקום המ"א סוף סימן תקמ"ח הסכים לדינא עם האחרונים להקל גם בשאר ערב הרגל סמוך לחשכה): **בטבילה מצוה**. ר"ל, בערב יום הכיפורים. ולפי זה אין ראיה להתיר בערב יום הכיפורים בעוד היום גדול כמו שכתב הב"ח, כיון דקדושת הב"ח בלאו הכי נתיישבה: **דחא יש אוסרים עד חצ"ה**. ר"ל, בשאר ערב יום טוב, כמו שכתוב סימן תקמ"ח [סעיף י' בהגה]. כיון דאפשר לרחוץ בלילה ביום טוב, ולמה נקל בערב יום הכיפורים יותר במה שאין בו צורך: **ומכ"ל שכן צ"ח**. ר"ל, יש אוסרין בסימן תקמ"ח [סעיף י'] עד הלילה אפילו לנוהגים היתר רחיצה תוך שלשים, כל שכן לדין דנוהגים איסור רחיצה תוך שלשים: **ולא עדיף מפורים**. דיש אוסרים בסימן תרצ"ו [סעיף ה]. ומסבירא בערב יום הכיפורים כולי עלמא מדיים: **יש פלוגתא בגמרא**. במסכת מועד קטן דף י"ט ע"א במשנה סבירא להו לחכמים דלא שנהה יום הכיפורים דינם כשבת דעולה לדינא, מפסיק, אלא דלא קיימא לן בזה כחכמים: **ועיין סימן קכ"א סעיף ו, [כצ"ל]**. דהוצרך רמ"א לאשמועינן דאין נופלים על פניהם בערב יום הכיפורים, ומשמע משם דהוי כשאר ערב יום טוב, ולא שהוא עצמו יום טוב, וכן הוא לעיל סימן תרד [ס"ק ג] ושפולץ על פניהם. ועיין סימן קכ"א סעיף א' [בהגה] אינן אומרים למנחה, דע, שכתב ש"ך [יו"ד] דיש סימן שפ"א דמה שנהגו איסור רחיצה כל שלשים היינו דוקא בחמין, אבל בצונן לכו"ל עלמא אינו אסור רק תוך שבעה. ולפי זה מה שהחמיר רמ"א בטבילה בערב הרגל ובערב יום הכיפורים לדין מצד חומרת מנהג איסור רחיצה כל שלשים, צריך לומר במקום שטובלים בחמין, וכן כתב בספר אליה רבה [ס"ק יז]:

תרו א קודם כו. שמה יאמר כו. זו היא גירסת הר"ח [יומא ו, א].

לבוי שרי

תרו א (ה) **הגה ס"א ויחיד אומרו יכו**. כלומר, צידוק אין חילוק בין ערב יום הכיפורים ליום הכיפורים, דשניהם אמרו אחר שגמר תפלתו. אבל בשל"ה יצטרך יס חילוק, דניס הכיפורים אומרו תוך התפלה, כך צ"ל הצ"ח יוסף [עמוד כז ד"ה ויחיד] דברי הטור:

אוצר מפרשים

ג (הגה סעיף ד) **מבטל שבעה**. ועיין תשב"ץ [סימן תלב] וב"י סימן תקמ"ח [עמוד ריד ד"ה וכתב]: (אש"י אברהם, א) **תרו א** [ש"ע סעיף א] להתוודות. מה שאומרים שאין אנו עו פנים, הוא על פי מה שכתב בראשית חכמה דף קמ"ד [שער התשובה פ"א ד"ה עוד הערה שלישית] המתפלל בראש השנה וביום הכיפורים בלא תשובה הוי עו פנים, שמבקש ברכה

(ג) **שם ס"ק ח עיין מה שכתבתי סוף סימן תר"ז**. [כצ"ל] **כ"א**. עיין שם צ"ח: **י' סימיה סמוך למשיכה אחר אכילה, והוא הדין לטבילה, כיון שהוא גם כן משום תשובה**: (ד) **שם ס"ק ח עיין ש"א לחתוך ב"ל צ"ח**. [כצ"ל] **כ"א**: (ה) **שם סימן קכ"א סעיף ו, כצ"ל**:

ב (שם ס"ק ח) **דשמוא ראה מים חלוקים או עכורים עיין במשנה פרק ח' דמקואות**. נ"ב, שם אין זה אלא חומרה בעלמא, כי המתניתין שמכיר היא רק טומאה דרבנן לתרומה, כמבואר בר"מ פרק ה' מהלכות אבות טומאה הלכה ט"ו, ומכל שכן בשמא. דאלו כן בזמן שהחזיקו בטבילת קרי, היו צריכין לטבול כמה פעמים בינם כל זמן שהשתניו, ע"כ:

אומרים למנחה, אף שכרוב ימים שאין אומרים נתחנן אומרים למנחה, וחשיב ליה עם חנוכה ופורים וראש חודש שהם ימים אסורים בהספד, אן אין כל זה מדינא, רק מנהגא בעלמא. ואפשר דכן ועיין סימן קכ"א סעיף א', דשם יתא שיש בו מעלה קצת אפילו יותר משאר ימים שאין אומרים ופורים. וגם י"ל דבא להביא משה לחשוב לענין אמירת המנחה, אן כל ערך מחנהו וכן פורם דיש אומרים שנהגו אבילות, וכמו שכתב לעיל:

3. צרימא שם [פז, ג] וכרבי עקיבא [נ"י עמוד הד' דבור ראשון, דעת] ה"ר"ף [יומא ה' ג, ודעת] ה"ר"ף [שם פ"ח סימן יז] 3. * צ"י עמוד מד ד"ה ולענין: 4. בית יוסף [שם]:

עשרת זקנים

[ב] אין צריך לפרט החטא, דיש חולקים וסבירא להו דצריך לפרט החטא (רמב"ם משנה ג, ג והסמ"ג עין שו"ט נ"ג, ו) ואפשר שגם ה"ר"ף [יומא ה' ג] והרא"ש [שם פ"ח סימן יז] שהביאו מחלוקת רבי יהודה בן בבא ורבי עקיבא [שם פז, ג] בסתם, כך דעתם והלכה כרבי יהודה בן בבא, והרמב"ם בשיטת ה"ר"ף רבו אמרה כדרכו (מורי בב"כ עמוד מג ד"ה ומ"ט):

הכמות שלמה

תרז ה[פסוק ב] אין צריך לפרט החטא ואם רצה לפרט הרישית בידו, נ"ב, הנה מקור דין זה הוא במסכת יומא דף פ"ו ע"ג, ולר"ך לפרט החטא שנאמר [שמות לג, לא] אלא חטא העם הזה חטאה גדולה וישעו להם אלהי זהב, דברי רבי יהודה בן בבא, רבי עקיבא אימר אשרי נשוי פשע כסוי חטאה [הילכות ג, א], אלא מה שאמר משה וישעו להם אלהי זהב, כדרינא ינא, דאמר רבי ינאי בשביל כסף וזהב שהצית להם וכו', עכ"ל ה"ש. ותמה לי מן הש"ס דקטע דף ל"ב ע"ב דקאמר שם רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי מפני מה קטנו תפלה בנלש, שלא לציט עובדי עזירה, שהרי לא חילק הכתוב בין חטאת לעולה וכו', ופריך והלאה חטאת נקבה עולה זכר, ומשני תסם מכסא

הגהות והערות

תרז א [בבא] הדפוסים נמצאת אות ב של הבאר הגולה לפני תיבות "אל ראה לפרט", ובמהדורות מופיעה ציטט הקטף ע"פ המבואר בעמוד וצ"ל: [ב] ברי"ף גיאל שלפנינו [הלכות משנה עמוד מו] לא כתב בן צפירוש, אלא העתיק הברייתא [יומא א] [ג] לטריטה, אך כפי מה שכתב הצ"ח [להלן] הערה ד' י"ל גם כאן. ויש נוסחאות בעמוד "ה"ר"ף יומא" במקום והרי"ף גיאל:

[ג] כ"ה בעמוד:

[ד] כתב הצ"ח [עמוד מה ד"ה ומ"ט רעיון ו] ח"ל, לא כתב בן צפירוש, אלא הוסיף [יומא פ"ח סימן יז] הברייתא לטריטה משמע נוסחא דקצר דהלכה כרבי אליעזר בן יעקב, קרימא בן [וערעור סג, ג] משנת רבי אליעזר בן יעקב קב וקאי, עכ"ל:

[ה] בפוסקים הקודמים יש כאן קטע על תיבות "צרי"ך להתודות בנפשה" שצרי"ך סעיף א, ואלי טענתו אותו לר"י סימן מה, כי שם מומנו:

ב ואם רצה לפרט, משמע דאיידי אפילו בקול רם, ונראה לי דדוקא בנפשה מפורסם, אבל בנפשה שאינו מפורסם לכולי עלמא אסור לאומרו בקול רם [כדכתיב [הילכות ג, א] אשרי נשוי פשע כסוי חטאה [ה"ה].) (ו) דודאי אמוראי לא פליגי אהנאלי, וכן

הוא בסוטה דף ל"ב [ע"ג] שחקנו

תפלה בלשון שלא לציט עובדי עזירה המתודים על חטאם, אלא דרבי יהודה בן בבא סבירא ליה דלפני המקום צריך לפרט החטא בזיווי, ורבי עקיבא סבירא ליה אף

לפני המקום אין צריך לפרט, וזהו אין חילוק בין מפורסם לשאינו מפורסם, דהכל גלוי לפניו, עיין בגמרא [יומא פז, ג] וצ"ח [עמוד מג ד"ה ובגמרא; עמוד מד ד"ה וינא], דלא כבית יוסף [עמוד מג ד"ה ומ"ט; עמוד מד ד"ה ולענין]. וקשה מה שכתב רש"י בחולין סוף פרק צ' [מא, ג ד"ה לא שוין] דאי איתא דחטא בשוגג קלא אית ליה דמי שצא לידו דצר עזירה בשוגג אינו מחפה עליה כדי שיתצייש ויתכפר לו, עכ"ל, והא בקרא כתיב אשרי נשוי פשע כסוי חטאה, ו חטא היינו שוגג. ועוד קשה, דבסוטה [שם] אמרינן שלא חילק הכתוב [מקום בין חטאת לעולה שלא לציט]. ויש לומר דשאני הכא כיון דאמר לשם חטאתי חזינא שאינו מתצייש, וצריך עיון:

תרז (א) אין צריך לפרט החטא. בעמוד מג] כתב תחלה הפלוגתא אם צריך לפרט החטא, והכריע כרבי עקיבא [יומא פז, ג] שאין צריך לפרט, ואח"כ כתב [עמוד מה] עונות שהתודה עליהם ולא (שינה) [שנה], כתב הרי"ף גיאות [ג] שאין להתודות אלא אם גנב או גזל והתודה עליהם בשנה שעברה, יאמר במקום גנבתי געלתי [צדכרי] [ג] שהוא דרך כלל. והני מילי כשמחפלי ביו לציין עלמנו, אבל כשאומר עם הציבור אין לחוש, שאי אפשר שלא יהא אחד מהצבור

אומרו אחר שגמר תפלתו ושלח ושלח אומרו [א*] ציוס כיפור בתוך התפלה:

ב (א) [ב] אין צריך לפרט החטא ב [א] ואם רצה לפרט (ב) [ב] הרישות בידו [ד] ואם מתודה [ג] יאמר ואדוני אבי [ג] כתב שיכול להתודות עליהם אע"פ שלא (שינה) [שנה] בהם, עכ"ל. וקשיין דצריי אהדדי, דבסוף דצריי משמע שצריך לפרט, דאפילו להרי"ף גיאות על כל פנים צריך לומר בפעם האחת גנבתי, וצרישא כתב שאין צריך לפרט. ונראה לי דיש חילוק בזה, דצרישא מיייר שאין צריך לו שום חטא צעירור, אלא אומר היודי סתם מה שרגיל האדם כל השנה לעשות, ואם זה לא עשה מכל מקום חצירו עשה וכל ישראל ערבים זה בזה, וזה הכריע שאין צריך לפרט. אבל בסיפא מיייר בעצירות שהוא עשה בעצמו, דבזה כולי עלמא מודים דצריך לפרט אותו החטא, אלא פליגי בזיווי שנית, ומסקנתו שיכול להתודות שנית ולהזכירו. ואף בגמרא [שם פז, ג] יש לפרש בן, דמיייתי בצרימא תחלה הפלוגתא בהתודה כבר

ולא שנה, ואח"כ אמר וצריך לפרט את החטא דצרי רבי יהודה בן בבא, רבי עקיבא אומר אין צריך לפרט. וקשה, דמעיקרא סבירא ליה לתנא בפשיטות דצריך לפרט לדברי הכל, ומאי מתחיל אח"כ דצריך לפרט כו'. אלא כדפירשתי, דמעיקרא אמר צעירור לו עצמו החטא, דכולי עלמא מודים דמפרט, ואחר כך מיייר בהתודה סתם אי צריך לפרט. ואע"ג דמיייתי קרא [שמות לג, לא] דאלהי זהב, ושם היה החטא צעירור, מכל מקום לא חטא כל העם בעגל דהא הרצה לא חטאו צו, אלא ודאי מצד הערבות תלה החטא בכולם, וראינו מכל מקום דמפרט החטא, ומינה ילפינן לכל יודי שסתם אדם מתודה, בן נראה לי לדעת הטור: (ב) הרישות בידו. קשה לי א לפי זה מאי פריך בגמרא [שם] על רבי עקיבא דסבירא ליה אין צריך לפרט מקרא דועשו להם אלהי זהב, דהא רשות לפרט. וצבית יוסף [עמוד מד ד"ה ולענין] כתב דלרבי עקיבא על כל פנים יותר משוזה מי שאינו מפרט חטאיו, לפי זה לא קשה מידי, דודאי היה ראוי למשה רבינו לעשות על דה היותר משוזה. אבל לפי מה שכתב כאן סתם הרישות צידו קשה. ויש לומר דפסק כאן דרך פשרה, דלרבי יהודה בן בבא יש איסור אם לא מפרט, ולרבי עקיבא משוזה יותר אם לא מפרט, הכריע דלכל הפחות יש רשות לפרט, ולסמוך בזה על רבי יהודה בן בבא ולימן רשות לפרט, בן נראה לענ"ד דעת השו"ע:

באר היטב

אכילה ג"כ קודם משיכה, [מ"א ס"ק יז]: (ב) הרישות. אפילו בקול רם, ודוקא בנפשה מפורסם, אבל בנפשה שאינו מפורסם אסור לאומרו בקול רם, מ"א [ס"ק ג]:

^[123456789] תחלה

ומכאן תשובה שאסור לפרסם חטא, אלא יתודה בינו לביתו, אפילו חטא ראוי לשאול לחכם מה תשובה על חטא כזה. וחדשים מקרוב באו ואומרים שצריך אדם דוקא לפרסם חטאו, וישתקע הדברים ולא יאמרו, ומדברי חיצונים דבר זה, ודי יורני דרך אמת, עכ"ל. ועיין ביד אפרים [במגא ס"ק א] שכתבתי דבסוטה דף (ח') [י] [שם] מוכח דבמקום שאחרים נחשדים יכול לפרסם שהוא עשה זה, כלומכא בסוטה התם דיהודה אודי אע"ג דאמר רב בשעת חצוף עלי מאן דמפרש חטאיה, מכל מקום עבדי יהודה הכי כי היכי דלא לחשויר אחריני. וזהו הוכחת הפנים מאירות, דמוכח דבלא טעם זה אסור, אבל היכא דאיכא הך טעמא גם הפנים מאירות מודה. ועיין בדברי אדוני אבי זקני בתבואות שור סימן ה' וס"ק ז' ובבבכור שור בחולין סוף פרק ב' [מא, ב] ד"ה שם כרש"ין ובסוטה שם י, ב' ד"ה גמרא יוסף, ע"ש [ועיין באליה רבה ס"ק ה שכתב על הלבוש סעי' ב שכתב שיפרט בלחש כדרך שאמר משה כו'. והקשה על זה, דבסוטה משמע דבעבודה זרה יש לפרסם, ע"ש]. ולא קשה מידי, דהתם בשוגג מיייר ולענין קרבן, לכן יש לו לפרט כי היכי דנכפר, מה שאין בן בהן דמשה [דמנ] ידים היו ומשה התוודה על חטאם בדרך תפלה ותחנונים. וגם בלאו הכי הלבוש שם לא כתב כדרך משה, אלא לענין שבלחש נכון לפרט החטא, ע"ש:

ביאור הגר"א

[א*] ציוס כיפור. עיין סעיף ה' בה"ה: [ב] [פסוק ב] אין צריך כו'. טור [עמוד מג], וכרבי עקיבא שם [יומא פ"ו ב', וכמו שכתוב שם פ"ו ב' לא אמרן אלא דלא אמר, אבל כו'. ועיין מ"א ס"ק ה': [ג] ואם רצה כו'. שם [פז, ב] תנו רבנן עבירות כו' רבי אליעזר בן יעקב אומר כו', ולדברי שניהם מפרט החטא, וכל שכן דקיימא לן בסעיף ד' כרבי אליעזר בן יעקב: [ד] ואם מתודה כו'. הכל דבר אחד. ור"ל, אם מתודה בלחש ורצה לפרט הרישות בידו, ונכון לפרט, אבל בקול רם אסור לפרט, כמו שכתב בה"ה:

לבושי שרד

(ג) מנ"א ס"ק ב' דודאי אמוראי. ציומא דף פ"ו [ע"ג] אמר רב יהודה, רב רמי, כתיב אשרי נשוי פשע כסוי חטאה, וכתיב [משלי מה, ג] מנסה פשעיו לא ילית, לא קשיא, כאן בנפשה מפורסם כאן בנפשה שאינו מפורסם. והיכא סלקא דעתך דפליגי אהנאלי רבי יהודה בן בבא ורבי עקיבא דאינן

איצר מפרשים

ורמב"ם פירושו לאחר שקיבל עליו התענית. ומשמעות (ת"י) [התוספתא] [יומא פ"ד הלכה ג] כרמב"ן, וכן כתב מהר"ם חביב [תוספתא יום הכיפורים פז, ב' ד"ה תיר] במנהגי ירושלים, וכדומה לזה כתב מוה"ר הלוי [הובא במטה אשר דלקמן, דף קפא ד"ה ואת]. ועיין לקוטי מטה אשר [לשונות רבינו ירמיה נתיב ז ח"א] דף ק"מ:

(אש"י אברהם, א)

ב (מנ"א ס"ק ב) וחטא היינו שוגג, נ"ב, יש לומר דהתם בחולין מרא דשמעתא רבי יוחנן, דסבירא ליה ריש פרק כלל גדול [ושבט סט, א] שגג בכרת אע"פ שהייד בלאו חייב חטאת, א"כ מסבירא מוקמינן כסוי חטאה במפרסם ודון לאו בשגגה שלו, אבל אם אינו מפרסם ודודן אלא השוגג לא חצין, ואדרבא ניהא ליה לפרסם דלהוי ליה כפרה, כפירוש רש"י [חולין שסו, וק"ל]: (הה"ה פ"א)

תרו (מצי"א ס"ק ב) כדב"א
אשרו נשוי פשע ב"י ודו
ליכא ספידא לאחר
כדאיתא בסוטה דף י' נש
בשלמא יהודי דאורי
היכא דלא לישורף ת
אלא דאובן למה אורי
אמר רב ששת חציף
ומשני כי היכא דלא לח
אחיהו ועין שם מה ש
אדוני אבי זקניי כתבו
שור סימן ה' ס"ק
ובחידושי חולין נכחור
דף מ"א ע"נ (ד"ה)
ברש"י ב"ב צ"ח ז':

[illegible]

י. שם דאס איזא דהטא קלא
קלא איז ליה למלחא מי חטא
(לא) [לשם] חטאמי הרי אינו
מסוגיא (דקטטה) [דקדושין]
יכו חטאת עבודה זרה, דבזה
נזה לא שפית, הוה ליה למרץ
בזה (ובכל) [יבנה] גופי יכו'.
אזל צפריים לא מהני שנים,
עציר, כדחשינן באמת צמרי

יין אדם למקום חטא. אבל הקניט חבירו בדברים, או עני המהפך וודה ביום הכיפורים אחד אין צריך להתודות ביום הכפורים שנית, וזהו יום הכיפורים [פ, ב ד"ה תר]. עיין בספר תוספות יום הכפורים אא [יח, א] פגימת המזבח. ומכל מקום היכא דמסתבר טעמיה, הלכה לפרש ג"כ מה שכתב בסעף ד' "יכול" לחזור ולהתודות עליהן, ופרק ב' מהלכות תשובה הלכה ח', לא כתב הרי זה משובח. ועיין

נבני יהודה בן בבא סבירא ליה ולא כרבי עקיבא, ורב נחמן דסבירא
אפילו מפורסם אין לפרט אלא דוקא חטא שבין אדם לחבירו יפרוט, על
כרחק כרבי עקיבא סבירא ליה, דלרבי יהודה בן בבא הא חטא עגל היה
בין אדם למקום ואפילו הכי פרטו משה לדעת רבי יהודה בן בבא, אלא
כל כרחן כרבי עקיבא סבירא ליה, ומפרש לא פרט החטא בעגל כי אם
לחלת התנצלות לישראל כדרכי ינאי, וכמו שכתב הרב ב"י (עמוד הג' ד"ה
מש"י). וזה דוחק דרב ורב נחמן היו כתנאי: **אלא דרבי יהודה בן בבא
סבירא ליה דלפני המקום כו' ורבי עקיבא סבירא ליה אף לפני המקום כו'**
היה אין חילוק, וי"ל (כא כהר"ב ב"י [שם] דסבירא ליה דפלוגתא דרבי
יהודה בן בבא עם רבי עקיבא דפלוגתא דרב ורב נחמן בחד גווני מירי,
אלא דרב ורב נחמן אמרו למלתייהו לכולי עלמא, דרב ורב נחמן מיירי
במתודה בקול רם, דשומעים הבריות, בזה סבירא ליה לחלק במפורסם
מכסה פשוט לא יצליח כדו שיתבייש ויתכפר לו, אבל באין מפורסם לא
יפרט כי הוא גנאי, וכמו שכתב יביתבייש [ב] חציף ע"י מאן דמפרש חטאי,
רב נחמן מחלק בין עבירות שבין אדם לחבירו או בינו למקום, אבל רבי
יהודה בן בבא ורבי עקיבא פליגי במתודה בלחש לפני המקום ואין אדם
שומע, דבזה אין חילוק בין מפורסם לאינו מפורסם, הדכל גלוי וידוע לפניו
התבשר. וגם אין שייך כדו שיתבייש כדו שיתבייש, דמה לו אם מפרט או לא בשניהם
הנבונה שיה לפניו יהיה כדו שיתבייש לפניו, וסבירא ליה לרבי יהודה
בן בבא דיש לפרט דכן מצינו למשה רבינו, ורבי עקיבא סבירא ליה דממשה
אין ראייה, כדרכי ינאי, וא"כ אין ראייה דלפני המקום יפרט, לכן אין צריך
לפרט כיון דלא שייך שיתבייש כנזכר לעיל. וכיון דפלוגתא דרבי יהודה
בן בבא ורבי עקיבא בלחש, א"כ בלחש רשאי לפרט, לא מבעיא דמאן
דפסק כרבי יהודה בן בבא דחייב לפרט, אלא אפילו מאן דפסק כרבי
עקיבא מכל מקום רשאי לפרט אלא דרב ורבי עקיבא סבירא ליה דאין צריך,
וכמו שכתב הרב ב"י (עמוד תי' ד"ה ולענין) לפי שיטתו. אבל בקול רם, מזה
לא דברו התנאים, ויש לפסוק כרב דבאינו מפורסם אסור לפרט. וכן פסק
הרמב"ם פרק ב' מהלכות תשובה (הלכה ה'). ולדעת הכסף משנה [שם] וגם
דעת הרמב"ם ב' אלא דהרי"ף [שם] והרא"ש [שם] פסקו כרב נחמן (אלא
לשון מ"א מה שכתב ורבי עקיבא סבירא ליה לפני המקום כו'), תיבת
אף אינו מדוקדק, וק"ל): **ובב"י דלא בבית יוסף**. עיין [בב"י] שם דגם הב"ח
כתב כעין מה שכתב המ"א, ולדינא סבירא לן כמ"א: וקשה מה שכתב
ה"ש"י בחזיון כ"ד. דהנן התם השיחוט בחזן ואמר שישחוט לשם דבר הבא
בגדר נדבה, כגון לשם עולה, ששיחתו פסולה משום מראית העין, דהוראה
בגדר דעכשיו הוא מקדישה ונמצא שחוט קדשים בחזן, ויטעו שמונת
לשחוט קדשים בחזן. וגם כשרואים שאוכלין משחיטה זו יטעו דאם שחטו
קדשים בחזן מותר באכילה, ולכן שחיטתו פסולה. אבל שחט לשם דבר
אחרת כגון בנדר נדבה, כגון לשם חטאת, כשרה, לדיכא לימיר ומקדישה
בגדר תבורת נדבה הא אין כן בגדרה, ויודעים השומעים שאין בדבריו
לעולם. ואמר רבי יוחנן שאם היה מחויב חטאת ושחט ואמר לשם חטאת
שחיטתו פסולה, דהרואים יאמרו ששחטו לשם חטאת שמחויב בה. והקשה
ה"ש"י דא"כ אפילו אינו מחויב חטאת תפסל מחשש הרואים שיאמרו שחייב
חטאת. ותירץ ה"ש"י דזה אין לחוש, דאם אפילו דחטא וחייב חטאת, קלא
אית ליה כו': **וחטא היינו שוגג**. משמע דאפילו שוגג טוב לכסות שוגג
לפרסם, דאם בשוגג איכא חוצפה וגנאי אי מפרסם, א"כ שיעיר לו שוגג,
יגם (כלי) [בלא] דעת נפש לא טוב (משלי יט, ב'): **ויש צומו דשאני הכא כו'**
חינא שאינו מתבייש. ובוה מיושב קושייתו מהאי דסוטה, וגם מקרא דכסוי
חטאי יש ליישב בזה, דהא חזין דעבר על קרא דכסוי חטאת האמר לשם
חטאת, אי"כ טעונו מפורסם ליה כדי שיתכפר. שם בסוטה איכא
השקטות קצת מנה ליה להש"ס הדמסע שלא לבייש. דלמא דחטא כדכתבי

[illegible]

וכתב הרמב"ם פרק ב' מהלכות תשובה (הלכה ו' זול"ל, ומצות ויידו יום
 הכיפורים כו' קודם שיאכל, שמא יתכן בסעודתו קודם שהתוודה, עכ"ל.
 וכתב הלחם משנה מפרש כן דברי הש"ס [שם, פ"ב] שמא יאירע כו', ועיין
 ב"ח (עמוד ת"ב ד"ה וצריך), אבל גירסתנו ביומא דף פ"ב ש"ב שמא תטרף
 דעתו בסעודה, ויפרש רש"י [ד"ה שסחטנו בקורן], מחמת שטרות. וכן כתב הרמב"ם
 [שם ד"ה ת"ר: מצות], (ס"ק ב') ואם כו', משמע דאיידי אפילו בקול רם. דהא
 כתב אחר זה ואם מתוודה בלחש כו', משמע דעד השתא מיירי בקול רם,
 ואפילו הכי הרושת בידו לפרט: ונראה 'אי דרוקא כו', ר"ל, דלא כנראה
 דדברי הרב ב"י דאפילו באינו מפורסם רשאי לפרט שבקול רם, דהא סתם
 בש"ע ע"ה חילק בין מפורסם או לא. והיינו לפי שיטתו בספרו ב"י (עמוד
 ת"ד ד"ה ולענין). וצריך אני להציע הדברים בקוצר, דאיתא ביומא דף פ"ב ע"ב,
 וצריך לפרוט את החטא, שנאמר (שמות כ"ב, לא) אגא חטא העם הזה חטא
 גדולה ויעשו אלהי זהב, דברי רבי יהודה, כן בבא, רבי עקיבא אומר
 אשרי נשוי פשע כסוי חטאיו (ההילל ס"א, א) אלא מה שאמר משו ויעשו
 אלהי זהב, דברי רבי ינאי כו', כסף חסדו שתרבי להם כו' גרם להם
 שיעשו אלהי זהב, כן היא גרסתנו. אבל הרי"ף [שם, פ"ב] והרא"ש [שם פ"ב
 סימן ו'] גרסו רבי עקיבא אומר אינו צריך, אלא מה אני מקיים ויעשו להם
 אלהי זהב, דברי ינאי כו', וכתב הטור (עמוד ג') דהלכה דאין צריך לפרט,
 [כרי] עסק דהלכה כרבי עקיבא (עיינורין כו', ה) והרמב"ם (והטוב, כ)
 נפק כרבי יהודה כן בבא. וכתב הרב ב"י (עמוד ת"ג ד"ה ומש"ס שטעמו דרב
 על כרחך כרבי יהודה כן בבא סבירא ליה, דאיתא שם [שם, פ"ב] אמר רב
 יהודה, רב רמי, כתבי אשרי נשוי פשע כסוי חטאיו, וכתבי (משלי כה, יג)
 מכסה פשעיו לא יצלח, לא קשיא, אלא כסא מפורסם הא בחטא שאינו
 מפורסם, כיון שאינו מפורסם אשרי וגו' כסא חטאיו. רב נחמן אמר כאן
 בעבידות שבין אדם לחברו מכסה וגו' לא יצלח, דעל ידי שיגלה, רבים
 יחלו פני מי שחטא לו שימחול לו. וכאן בעבידות שבין אדם למקום, על
 זה נאמר אשרי נשוי וגו'. ורב על כרחך לא סבירא ליה כרבי עקיבא, דהא
 חטא עגל מפורסם הוי ואפילו הכי הוצרך רבי עקיבא ללשנוי קרא ודיעשו
 אלהי אלהי זהב, דברי ינאי כו', על כרחך צריך לומר דסבירא ליה דאפילו
 מפורסם אין לפרט, אלא על כרחך דרב כרבי יהודה כן בבא סבירא ליה,
 לכן פסק הרמב"ם כוותיה. ומסקנת הרב ב"י (עמוד ת"ד ד"ה ולענין זול"ל, ולענין
 הלכה, כיון הדיה"ף [שם] והרא"ש [שם] הסכימו לפסוק כרבי עקיבא, הכי
 נקטינן, ומכל מקום נראה שאם רצה לפרט החטא הרושת בידו, דרבי עקיבא
 לא אסר לפרט, ולא בא אלא לומר שהוא יותר מאושר מי שאינו מפרט
 חטאיו. ואפשר דלא אמר רבי עקיבא אלא דמפרט אותו בקול רם, אבל
 בלחש שפיר דמי למפרט כדי שיתבייש יותר, ואכתי כסוי חטאיו כיון דאינו
 נשמע לבני אדם, עכ"ל הרב ב"י. ועל פי זה פסק פה בשו"ע דאין צריך
 לפרט, דרבי עקיבא, ומכל מקום אם רצה לפרט שבקול רם הרושת בידו,
 ובלחש עדיף שיעורט, מוסקתו בספרו ב"י [שם]. אלא שבזה צריך לומר
 שחזר בו ממה שכתב בספרו [שם] [שם] דבקול רם מאושר יותר כשאנו מפרט,
 אלא דמכל מקום אם ירצה יפרט בקול רם אלא דאינו מאושר כל כך,
 ובשו"ע סתם ואם רצה לפרט, והיינו בקול רם, כמו שכתב מ"א, הרושת
 בידו, ולא סיים דאם אינו מפרט מאושר יותר, משמע דסבירא ליה דבאמת
 כן אינו מפרט אינו יותר מאושר משהו חטאיו מפרט. וכן כתב ה"ח [שם]
 א) ואפשר דבשו"ע סמך על גרסת הה"ף והרא"ש שהענין לשון רב
 עקיבא אומר אינו צריך לפרט, כנזכר לעיל, ומשמע דבין מפרט או אינו
 מפרט שוה, ואין באחד אושר יותר מההיפוך. וכן כתב בספר חמד משה
 [ס"ק א]. ועל זה חלק מ"א, אלא בחטא שאינו מפורסם לכולי עמלא אסור
 לומר בקול רם, וכאשר יתבאר: דוודאי אמוראי לא פליגי דאמוראי. לכאורה
 לא תלגיג דאמוראי לא פליגי כפלוגתא דתנאי. דלרוב ב"י דרב על כרחך

דמיירי בשעריה. ואין לומר דלמא טעמא עבודה זרה היא, וזה אינו, שהרי בחולין נאמ', בן אבמלך
אחיה ליה למתלמא, ופי' רש"י [ספ] שכל האנשים שבגוה מפרנסים עירי, א"כ לאבמלך קשה מה פיר
והשל אח פיו אם נאבד ממנו טעמא אחר. אף זה לא קשה מעיר, דהרי במג"א קשה מה פיר
מתני', אם כן שוב אמרינן כל אימת חילתו דהטעא אית ליה למתלמא ודמיירי טעמא שטעו ויחזי,
ג"ל דמה פריך, לתקן דמיירי שהיה שיעור דממנו נשפך און לחוש, דלחוש לתטעא חלב ודבדו
כיון דמדיה לפרסמו דהר אמרינן אם אימת דהטעא אחד היה ליה קול דפליגי טעא. וישפיר שכל
בשעריה ולומר דהטעא שיערי לא שפס, מה נשפך און חלב
ורבה זה לטון הרמב"ם בפרק ב' מלכותו תשבונו [ספ] אן אחשו משבוע גמורה וזה שכל ליה
ושאלת, הרי יחוד אקרי, ואם כן לא משתנה לה משבוע למתלמא רק בעצירה, ולא יתכן לומר
א"כ משתנה לה בנתייחד עמה עם עוד אחד, אם כן לפי מה שזכרנו בנפסא שזה כשרים וזה
ופירש, ו

ג. בלחש. ומ"ע [רמ"ע מפלג] סימן ק"צ [משנה שלישית] כתב, שלשית ציבור שמתפלל בעד רצים נרץ להשמיע לרצים, ואם נמנך קולו גוערין בו [כנסת הגדולה הנ"י]. **בַּעַל הַטָּא יֹאמַר בְּסִמְתָּ וּבְגִלּוֹי בְּשִׁנְתָּ וְזִדּוֹן** (שכלי הלקט סימן שט), וכן נראה, לנרץ לנפש על הקל תחלה. ומיהו נרץ עיון, דא"כ לא יהיה כסדר א' ב'. לכן נראה לי כיון ^(*) לדמרינן מטלטו (בסתר ובגלוי) [בגלוי ובסתר] ^(*) אנו מבקשים על שניהם כאחד, כדאיחא בתמורה פרק ה' [כא, ב]. ובסמ"ס [סדר תפלות כל השנה, טסא הוידין] הגירסא בגלוי לנד, וכן נזדון לנד. סדר הוידוי בעל מטאים, עולה, מטאת, עולה ויורד, אשם ודאי ותלוי, מכות מדרות, מלקות, מיתה [צדי שמים] ^(*), כרת, מיתה בית דין (מהרא"ל תרומת הדשן ח"ב סימן קיח). ויכה בלגרוף על החזה (כתבי האר"י שער הכוונות סוף ענין כונת מזהר העמידה). ^(*) ובמדרש קהלת [רנב, סוף פרשה א] איחא שיכה על הלך לומר אתה גרמת לי. **יֹאמַר כִּפְרָה לַמַּטָּאִים, וְסִלְמָה לַעֲוֹנוֹת, וּמִמְחִילָה לַפְּשָׁעִים** (מנהגים לר"א טירנא מנהגי ערב יום כפורים עמוד ק ושל"ה מסכת יומא ד"ה סדר הוידוי בשם רמ"א): **ד מַעֲשֵׂוֹד, וְיִשְׁתַּח וְכַמוּצוֹדִים** [של"ה מסכת יומא ד"ה סדר הוידוי].

ד. מהא דשמואל שם [יומא פז, ב; ור"ש שם פ"ח סימן ע; ר"ן שם ו, א ד"ה שעת מיתה, בשם הגאונים]: ה. ברייתא שם [פג, ב] וכרבי אליעזר בן יעקב, הרמב"ם צפרק ב' מהלכות תשובה [הלכה ח] והטור [עמוד דה] בשם אביו הרא"ש [שם פ"ח סימן ח; נ"י עמוד דה ד"ה ומ"ש רינו, בדעת ר"ף שם ה. ב] והרמב"ם [סימן רע"ו]: ו. טור [עמוד ח] כיון דאיכא פלוגתא:

דרכותא:
ז. שם [עמוד ח] בשם מנהג אשכנז וכן כתב הרא"ש שם [סימן דה] והכלבו [סימן סה, א]:

ציונים לרמ"א

- (*) ב"י עמוד תד ד"ה ולענין:
(ג) דעת עצמו [דרכי משה ח"ב ב]:
(ד) ר"ן [פ"ב דר"ה] [פרק בתרא דיומא], ג, א ד"ה שעת מיתה:
(ה) טור [עמוד ח]:
(ו) טור [עמוד ח] ומרדכי [יומא רמז טשכ"ה]:
(ז) עיין סוף סימן תר"ד טו [סעיף ג בהנהג]:

הכמות שלמה

(הנה שם) אב"ב בשמח"פ ב"ב רב או שליח ציבור בשחזור התפילה וכו', נ"ב, הנה נמסכת סוטה דף י' [נ"ב] פריך אלא ראונו למה ליה דלדיו ואלא אמר רב שעת חליף עלי מאלן דפרש מטלוי, ומשני כי היכי לא תשליח מטלוי וכו', והנה מוכח מזה דהיי דרבי משיבש נחיה דבר, מזה לפרש מטלוי שהוא מטא, שלא יהיו נשחפים אחריה נכר, והנה הרמב"ם פרק ב' מהלכות תשובה [הלכה ט] מסת דהנר דתפלה שאלי מפורסם אסור לו לפרש מטלוי, והנר ממה שלא העניף הרמב"ם כן כנכר לעיל, ויבאנה דהנר ממה לפרש מטלוי מפורסם [נ"ב] דפריך שם קראי אהדי כתיב [והליט ג. א] אשר נשיי פשע, וכתבי [ומלי כה, ג] מנאש פשעיו לא יגלה, וכן כאלן מפורסם, או כאלן צנין אדם לחציו וכו', ולמה לא משני כדמשני בסוטה דף ק"א דמסכת פשעיו לא יגלה מיהי דרבי שמחשד נכר אז מנסה פשעיו לא יגלה, וטעם יו להזדות כי היכי דלא להשדו אחריה, וגם על שם"ס דסוטה קשה לפי מה דלמרינן צפרק ה' [דעת נה, ב] דכל האומר ראונו מטא אינו אלא טועה, ומה שכתב [והליט ג. א] וכן

(ג) דא מקרי פרוש. נרץ עיון דהא הטור [עמוד ח] כתב צפירוש דלמאלן דספירא ליה אין נרץ לפרט לא לימא על מטא, ולא הוה ליה לרמ"א לכתוב דלא מקרי פרוש דה משמע ^(*) אליצא דכולי עלמא, אלא הוה ליה לכתוב שיש לומר ועל מטא וכמאלן דאמר ^(*) נרץ לפרט:

ד. ^(*) עונות שהתורה עליהם כיום הכיפורים שעבר ולא שנה עליהם אפילו הכי י יכול לחזור ולהתודות עליהם:

ה. ז [נ"א] בתפילת מנחה ערב יום הכיפורים ^(*) ^(*) אינו חותם בוידוי שאחריה: הנה [נ"ב] ואין השלים ציבור מחזיר הוידוי צמנחה אלא מתפלל שמונה עשרה כשאר ימות השנה ^(*) ואין אומרים אצטו מלכנו וכל שכן ^(*) תחנון:

ו. ז [נ"ב] כל הקהל לוקים ח מלקות ^(*) ארבעים אחר תפלת המנחה ^(*) שמתוך כך

ולא יסמוך, כמו שכתבתי ריש סימן תקפ"ה [ס"ק א]: ה. אב"ב אנהו הטאנו. פירוש, כאלן מתחיל הוידוי, עד אחר אשמונו (של"ה שם ד"ה וכתב גראשית חכמה). ופשוט דלמלודא [יומא פז, ב] משמע דאין נרץ יותר, דאין נרץ לפרט הטאנו, ואחר כונת הלך הן הדברים. אין לנדר בשעת הוידוי (הגהות מנהגים מנהגי ראש השנה אות קכ): ז. יב"ב דהזור. ובגמרא [יומא פז, ב] קאמר רבי זא משוכת, שנאמר [מחילי נא, ה] ומטאתי נגדי תמיד: ז. בתפילת מנחה ב"י. אחר אלהי עד שלא כו' יאמר אלהי נאור כו' (דרכי משה אות א). כתב של"ה [מסכת יומא ד"ה נרץ שמונה] ראו להחמיר להתודות אחר אלהי קודם משיכה, כדעת הרמב"ם [הוצא ב"ר] יומא ג, א ד"ה מ"ד מלות]: ח. מלקות ארבעים. לאו דוקא, אלא שלשים ומשע: ט. שמתוך כך ב"י. כלומר, דבאמת אין מלקות מועיל צומן הזה, דאין לנו [דיינים] סמוכים, וגם אין חייב עכשיו מלקות דליכא התראה, אלא שעושים כן שמתוך כך ישוב כו' (בית יוסף עמוד חז ד"ה ומ"ש רבינו).

ערך אהם למהריק"ש

תרז. סוף פ"ה ג [להתודות]. יחיד אומר הוידויים קודם שעקר רגליו ושלשית ציבור עבר יום הכיפורים אומרו כנו היחיד וציוס הכיפורים אומרו כנון הפסלה: עיקר הוידוי אצל מטאנו: הצור חייבים לאומרו לחזור עם השלים ציבור: כוף פ"ה ה [אינו חותם בוידוי]. והנה שפילנו ציוס הכיפורים אין חותמין בוידוי ובגמרא נהגו לומר אצטו מלכנו צמנחה יום הכיפורים:

ביאור הגר"א

[ה] נכון ב"י. דהרמב"ם [תשובה ב, ג] פסק כרבי יהודה בן בבא [שם]. דפלוגתא דתנא קמא ורבי אליעזר בן יעקב משמע כרבי יהודה בן בבא, וכן אף לרבי עקיבא נכון לפרט, מדרפליג על עבירות שלא שנה עליהן כנכר לעיל [ס"ק ג]. והטור פסק כרבי עקיבא, דהלכה כמותו מחבירו [עירובין פז, ב], ושם מיייר באם רוצה לפרט, לכן נכון כ"י. ומהא דפלוגתא דרבי יהודה ורב נחמן [גמרא שם] אין ראיה, כמו שכתב המ"א [ס"ק ב] דודאי לא פליגי בפלוגתא דתנא, אלא אינהו מיייר לפרסם לבני אדם בקול רם, אבל התנאי רבי יהודה בן בבא ורבי עקיבא בלחש לפני המקום. וזהו שכתב בהג"ה אבל כ"י: [ו] [הנהגה] אב"ב ב"י בקול ב"י. כמו שכתב בסוטה ל"ב ב' מפני מה תקנו תפלה כ"י. ובפרק ה' דאבות [משנה ה] וביומא כ"א א' ומשתחווים רוחים, ועיין רש"י שם ד"ה משתחווים, ובסוף פרק ה' דברכות [לה, ב]: [ז] **עַל הַטָּא בַּפֶּדֶר כו'.** ורוקח ^(*). וכן כתב המרדכי [יומא רמז טשכ"ה]: [ח] [פסיעה ג הנהג] ויחזור ב"י. מהנ"ל [ש"ס כאן] וכי מטא שליח ציבור כו' [יומא פז, ב], ר"ן [שם ו, א ד"ה שעת מיתה]. ועיין ריש פרק ד' דיומא ל"ט ב': [ט] ועיקר. גמרא [שם פז, ב]: [י] [פסיעה ד עונות כו'. עיין סוף פרק ד' דגיטין ס"ז א': [נ"א] [פסיעה ה] בתפילת כו'. עיין רש"י שם [יומא פז, ב] ד"ה [וחותם בוידוי] אינו חותם [וכו'], אבל לא גרס לה כ"י. וכתב הרא"ש [שם פ"ה סימן כה] בשם רב עמרם מי שחותם בוידוי במנחה טועה. והטור [עמוד דה] כתב דלפירוש רש"י שפירש בפירוש הראשון דכל מקום שזקוק [וכו'] א"כ יש לחתום. וכתב ומוטב שלא לחתום, כיון דאיכא פלוגתא דרבנן. ובגלוי הכי אין לחתום, דהא רש"י סתר פירוש הראשון וכתב אבל לא גרס כ"י. ועוד, שאף לפירוש הראשון אינו חובה. ודוקא בתפלות יום הכפורים, כמו שכתב [רש"י] שם בשם [הנפחת] כל מקום שזקוק לשבע כ"י, והואך יקבע ברכה במנחה לעצמה. ואף בתפלת יום הכיפורים אינו רשאי לחתום בוידוי, אלא השליח ציבור שאומר באמצע, ואינו קובע ברכה בשביל הוידוי. אלא כמו שכתב רש"י שם שמשנה הנוסח ממקדש ישראל ואומר האל הסלחן, וזהו שאמר רב עמרם מי שחותם כ"י טועה, דלא אמרו אלא בשליח ציבור וביום הכיפורים, אבל בתפלת י"ח לא. וכל שכן לפירוש הגאונים ובעל הגיה"ה שכתב ואין השליח ציבור כ"י. ועיין גמ"א ס"ק ד' כתב של"ה כ"י, שפירש דמה שכתוב [גמרא שם] מצות וידוי יום הכיפורים עם חשיכה לא קאי אשל ערבית, אלא עם כניסת היום, וזהו שכתוב [בגמרא שם] ואע"פ שהתורה קודם כ"י, ואע"פ שהתורה ערבית, קאי אוריד של תפלת ערבית. ובתוספתא [יומא פ"ד הלכה ג] מפורש להדיא ואע"פ שהתורה קודם שיאכל וישתה צריך שיתודה לאחר שיאכל וישתה, שמה קאי קלקלה בסעודה, ואע"פ שהתורה לאחר שאכל ושתה צריך שיתודה ערבית כ"י. ועיין בר"ן [שם ו, א ד"ה ח"ד מצות]. אבל בירושלמי [שם פ"ה הלכה ז] אמרו מצות הוידוי ערב יום הכיפורים עם חשיכה עד שלא נשתקע במאכל ובמשתה אע"פ שהתורה בערבית צריך להתודות בשחרית, אע"פ כ"י: [יב] [הנהגה] ואין כ"י. שאינו יכול לאומרו באמצע. ועוד, שאף היחיד אינו אומרה אלא מפני שמה כ"י, הרא"ש [שם]: [ג] [פסיעה ו] ב"ה קה"ה כ"י שמתוך כ"י. ר"ל, דאין מלקות בזמן הזה, כמו שכתב הרמב"ם ריש פרק ט"ז דסנהדרין [הלכה ב]. ועיין בבס"פ משנה [הלכה א] ולחם משנה [הלכה ב] שם: [יג] שמתוך כ"י. עיין בפרק קמא דברכות ד' א':

אוצר מפרשים

(שם ס"ק) ג ובמדרש קהלת. נ"ב, עיין ט"ז סימן (ק"י) [קיד] סוף ס"ק ד'. לשאומרים בסדר עבודת מוסף חטאו עור פשעו נכון להכות על הלב ומהאן כתב סופר:
(חלת סוטה)
ד (שם) יאמר בפרה למהריב. טעות סופר הוא, ובשל"ה מבורא מחילה לעונות וסליחה לפשעים. ובירושלמי סוף יומא הנוסח כפרה לפשעים מחילה לעונות וסליחה

והן ראונו, ויכבד, היטב שנכלל יעזי אצטו, אס כ"י הוה אין אדם לחציו חייב לפרש מטלוי, ומה פריך הש"ס, ו"ע. ואפשר ליישב מה דרבי הענין שם שלא הענין הך דלא דהיי דרבי משיבש מחזיק לפרש מטלוי, ומיישב מנה שם שכתב הראב"ד שם למה לא חילק בין מטא מפורסם לשאינו מפורסם, דיש לומר דמר אמר חזא ומר אמר חזא ולא פליגי, ומנא ליה להרמב"ם דפליגי. ולפי מה שכתבתי, מכאן הוילע הרמב"ם דינו דפליגי, דהיי קשה לו מני עממא לא משני בטוטה דהיי אין אדם לחציו, ובעל כרחי דספירא ליה דסרת הש"ס בטוטה הוי לנאלן דלמר דמחלק בין מפורסם לאינו מפורסם, ולא ספירא ליה החילוק בין אדם לחציו או לא, ולכן לדידיה קשה שפיר אורי ראונו, ומוכרח לתרין כי היכי דלא נשחפים אחיה. אף לדין קיימא לן כמאלן דלמר דמחלק בין עבירות שנין [אדם נשחפים לעבירות שנין] אדם לחציו, שזו אין נרץ לתרין כי היכי דלא נשחפים אחיה, רק דהיי כ"י אין אדם לחציו, וטעם יו למה היכי דהיי אין אדם לחציו אף לפרש מטלוי. ומזה מוכח דפליגי, דלא לא פליגי בשאר הקושטא דבכמה למה לא משני בטוטה דהיי אין אדם לחציו, ואי שפיר שני פסקי הרמב"ם, ותלויין זה בזה. ונפקא מינה מדבריו דין חדש, דאף לפי משמעות שם"ס כנראה גוונא היכי דלחציו נשחפים מחייב להזדות, לדין לא קיימא לן כן לשיטת הרמב"ם, ולשיטת הראב"ד קיימא לן כן. ו"ע לעיל, וד"ק היטב: (פסיעה ג) צריך להתודות טעמוד רב. נ"ב, עיין בגמ"א [ס"ק ג] שצריך לומר בשגגה ויזדון, לנרץ לנפש על קל תפלה. והנה זה הוה שגגה בש"ס יומא ג, ב, רבי מאיר ורבנן, וקיימא לן כרבנן, אף ממה לי, הכי מקרא מפורש בתהלים ל"ב [פסוק ה] טחמתי אודיעך ועוני לא כסיוי אמרתי אודה על פשעי נד, אס כן מפורש דמודע על השגגה תתלה יאחר כן על הנזיד, וממיה מאלו על רבי מאיר היאך קאמר לביטור, ו"ע וד"ק: (פסיעה ו) ב"ה קה"ה לוקים מלקות ארבעים אחר תפלת המנחה וכו'. נ"ב, הנה אעתיק פה מה שעלה ברעיוני סגן אחר, והואלי שיקיים צטו מאמר ה'. הנה אמרו מו"ל במסכת מכות דף כ"ג [ע"א] כל חייבי כריתות שלקו

עמדת זקנים

(ד) שם סק"ג דאמרינן חמאנו בגלוי ובסתרי, כל"ל: (ה) מ"ז סק"ג אליבא דרבנן: (ו) שם צריך לפרש, אין כוונתו דקיימא לן צריך לפרש, דהא באמת צקול רס אין לפרש, אלא כוונתו דלא היה ליה לרמ"א לכתוב בלשון זה דמשמע

תרח א. כרייתא יומא דף פ"א [פ"ח]:
 ב. הר"ש שם [פ"ח סימן ח: סמ"ג עין לג: סמ"ק סימן רכא: תוספות ב"ל א ד"ה דהא: ר"ן שם טו, ז ד"ה [מן] ועיין ב"מ ש"ינימי בסימן רס"א [אות ה]:

ציונים לרמ"א

(ח) מנהגים [לר"א טירמא מנהגי ערב יום כפורים עמוד קא]:
 ט. דרכי משה אות ב:
 י. כל בו [סימן סח לג, א]:
 כ. מנהגים [שם עמוד ק]:
 ל. מהרי"ל [הלכות ערב יום כפור עמוד שצ]:
 ט. רמב"ם פרק ג' מולכות שגרות [הלכה י]:

הגהות והערות

[ח] תוקן במהדורות למסגרת מר"ח:
 יט. תוקן ממהדורות ווארשא:
 ב. תוקן ע"פ המבואר בשו"ת משגי"ח ח"ב סימן נח, ע"ש:
 כא. בתוספת ממהדורות ואלקווא תקני:
 בב. בן משמע מנהגא מכות כג, א ח"ל "מנהג למנחם ואי לא למנחם חזר לתתא המקורא", חזר דלמחלה אין לומר רק פעם אחת, ועיין דמשק אלימור שהוכיח ק' מדברי הרמב"ם: סנהדרין טו, יא, והיני הך:
 ג. במהדורות המאוחרות הוסמטה ההקדמה:
 ד. בעד המאור הקשה על דברי הגמרא שם ע"כ [וכ"כ בשמו האור חדש שם], ולא הוצרכו את הרמב"ם, אמנם קושיא זו קשה גם על הרמב"ם:
 כה. במהדורות ואלקווא תקני"ם הוסמטה תיבת "לענוג":
 כו. תוקן ע"פ מהדורות ווארשא, ויש דפוסים שגרסו "לכר":
 תרח א. מדברי דמשק אלימור משמע שטותא הגר"א למ"ש בנסיך ז בהנה [טעות סופר סוף ג] שדבר המפורש בתורה מוסין בידם, ע"ש:
 ב. הסוגריים במקור, וכמד דמשק אלימור דיש כאן טעות סופר, ומקומו לקמן בסוף ס"ק ג. ועיין ברכת אליהו הערה 1:
 ג. כוונתו לפענח הרמ"א תיבות שהיה כתוב דל"כ לא "ה"ל" מיוצ, ועיין מקור חיים שכתב דל"כ לא לא היה ליה לילף מיוצ כו', ע"ש:
 ד. בדפוסים הקדומים נמצא קטע זה בריש סימן תח על תיבות "צריך להמחות בנפשה", אך מקומו כאן:
 ה. עיין זה בהשפעות שבסוף כפות תמרים, מד"ה ומתוך:

(ד) פניו צפון ב'ו. בלבוש [ספ"ק] כתב והוא הדין איפכא פניו לדרום, ולא ממעט אלא שלא יהא אחריו למזרח או למערב, שהם מקומות שהשכינה שרויה שם, וקשה שהרי אנו כורעים ומשתחוים ביום כיפור נגד מזרח ולמה לא נעשה כן ביוזיו. ונראה לי דדוקא אמר שיהפוך פניו לנגד צפון, שצריך חטא האדם הוא מחמת ממון, וכתיב [איוב לו, כג] מצפון זהב יאתה, על כן מכניע עצמו לאותו נד, להודיע שמשם צא לו החטא, כן נראה לי נכון:

תרח (א) קודם בין השמשות. כתב צטור המקרא נפקא לן שצריך להוסיף מחול על הקדש בין באיסור אכילה בין באיסור עשיית מלאכה, ונראה דמתכוין על הקרא דילפינן בפרק בתרא ליומא [פא, א] דיש גזירה שזה דעלם עכ"ס, דהיינו דילפינן שאין עונש ואזהרה בתוספת מן החול, מגזירה שזה דדוקא ענינם היום יש עונש ואזהרה ולא בתוספת, וממילא שמעינן דע"כ יש חיוב להוסיף מחול על הקדש ביום כיפור, וכן איתא שם [פ"ג]

בגמרא בפרק יום הכפורים דמאן דילף מעלם עכ"ס לא יליף תוספות חול מן קרא [ויקרא כג, ד] דועניתם [וגו'] בתשעה בערב, אלא קרא דועניתם אחא לחיוב אכילה בערב צטור, וכמו שכתבתי ביום כיפור, דנקיט ליה קרא דועניתם לענין חיוב אכילה כדלעיל, על כרחך יליף תוספת חול מעלם עכ"ס, ומשום הכי לא זכר תוספת מחול על הקדש לענין שבת בסימן רס"א, ולא ביום טוב, כמו שכתב צ"י סימן רס"א [עמוד ג' ד"ה והרמב"ם], דלא סבירא ליה להטור תוספת חול אלא לגבי יום כיפור, ובלבוש [ספ"ק א] כתב דילף כאן מקרא דועניתם בערב, וקשה דל"כ לא היה לומר חיוב אכילה מקרא זה, דמאן דדריש הא לא דריש הא, במבואר שם בפרק יום הכפורים, ועוד כתב בלבוש, דילפינן [ראש השנה ט, א] ממצחיש [ו] צקציר תשבות [שמות לה, כא], ועל זה קשה, דלמאן דילף מזה סבירא ליה הוא הדין נמי כל שבת ויום טוב צטור תוספת, כדאיתא בפרק יום הכפורים [שם], וא"כ מאי טעמא כתב רבינו הטור דוקא ביום כיפור יש תוספת ובשבת ויום טוב לא כתב כלום בסימן רס"א.

אלא כדפרישית:

ביאור הגר"א

יוחנן אב"י ורבא, ושם, אלא שבין דאמר יכפר כו':
 תרח [א] [ספ"ק א] אוכלים ומפסיקים כו'. תשובות ס"ג א, ועיין רש"י שם ד"ה לא כו', ובפרק ד' דפסחים [נד, ב] ובין השמשות שלו אסור. ופרק ח' דיומא פ"א ב' תוספת עיניו כו', ועל כרחך קודם בין השמשות: [ב] ותוספת כו'. גמרא [יומא] שם, ועיין תוספות דראש השנה ט' א' ד"ה רב"י עקיבא, ושם א' משום כו'. אבל הרא"ש בפרק ד' דברכות סימן ד' כתב דעל כרחך איכא שיעורא, מדאמרין [בבבא א, א] דהאי תוספת יום הכיפורים דאורייתא, וכמ"ש בס"ג א', ומסתמא לא היו אוכלין עד הלילה ממש כי אין יכולין לצמצם כו', ע"ש [ועיין מה שכתב בסיון רס"א ספ"ק ב'] [ג] שומנו כו'. סוף פרק ב' דשבת [לה, ב] כרבה וכרבי יהודה, וכמו שאמר רבי יוחנן הלכה כרבי יהודה לענין כו'. ועיין ביומא ס"ז א':

מחצית השקל

למעט אלא שלא יהיה אחריו למזרח או למערב, מפני כבוד השכינה, ולכן הוא הדין פניו לדרום ואחריו לצפון שרי, וכמו שכתב סימן ג' [ספ"ק ה] דמאי טעמא לא יתן מטתו אלא בין צפון לדרום, ע"ש. אבל ט"ז דהס תעם זה, ומסיק הטעם דרוב החטאים באים מחמת חומד ממון, וכתיב מצפון זהב יאתה, לכן מכניע עצמו לאותו צד להודיע שזה גרם לו החטא. אולם אם הטעם מפני כבוד השכינה יש חלוקי דעות בסימן ג', הובא במ"א שם [ס"ק ז], ע"ש: עיין בגמרא דיומא. דף פ"ו ע"א, עיין ד' חלוקי כפרה שהיה רבי ישמעאל דורש [וגם הרבה ענייני תשובה שם]: ובתוספות שבויות דף י"ג, ע"א ד"ה בעומד במדבר כו' ובד"ה דעבר ממון כו' בסוף הדיבור: תרח [ריש הסימן] תוספות עיניו דאורייתא, וזה לכולי עלמא, ותוספות איסור מלאכה לרוב הפוסקים גם הוא דאורייתא, מלבד הרמב"ם [שבת עשור א, ו] דסבירא ליה דבמלאכה אין תוספת מן התורה, ועיין בטור [עמוד תח] וב"י [שם ד"ה וי"ש בן]:

לבושי שרד

ח' שהענינה משום תשיבה, ולאו, דמדברי האר"י הללו משמע כן גם כן: (ח) שם בס"א שנתעורר, ר"ל, דמלקות היה גם לזעזוע של חמור, כמבואר במכות דף כ"ב [ע"ג], משום שנאמר [ישעיה ג, א] ידע שור קונוה ומחור אכוס בעליו, מה שאין כן זה שאינו מלקות גמור ואינו צא רק לעוררו בתשובה, דהוה נד לנד:

ועיין בתשובת ר"ל חנינ [סימן קמח] שהאריך יצענין הסמיכה והמלקות בזמן הזה, ולכולי עלמא צמחה לארץ ליכא סמוכים. וכתוב בכתבים [פרי עץ חיים שער יום הכיפורים פ"א] שהאר"י לא היה מקפיד על המלקות, רק היו מלקין אותו ד' מלקות נגד ד' אותיות השם ואח"כ טבל, לקיים צלנו צלש וצמיס [תהלים סו, יב], עכ"ל. (י) ועיין מה שכתבתי סימן תר"ו [ס"ק ח], ובמקלס ספרים חדשים תקנו כל דיני מלקות, ולא הועילו כלום בתקנתם: י ב"ד דהוא. כלומר, אע"פ שדינה צרוב טפס: יא ש"ש עג"ב. כיון דזה צא לעורר לז האדם שידע קונוה, עבדינן ליה, ואין צריך ציה רצועות של חמור, כיון (י) שנתעורר צזה די לו: יב פניו צפון. נראה לי דהוא הדין איפכא, עיין סימן ג' ספ"ק ה'. עיין בגמרא דיומא [פא, א] ובתוספות שבויות דף י"ג ע"א ד"ה צטור [ו] ובראש ספר עשרה מאמרות [מאמר חקור דין ח"א פרק יע] צענין כפרת יום הכיפורים: תרח תוספות עיניו לאורייתא, אך אין צו כרת:

[יז] [הנה] ונהגו כו'. כמו שכתב הרמב"ם שם [הלכה א] דמלקות במקום מיתה עומדת, וכמו שכתב בפרק קמא דסנהדרין [ו, א], ועיין שם מ"ג ב': [טו] והמלקה כו'. מכות כ"ב ב' במתניתין, לפי גירסתנו שם: [טז] ש"ש פנמים כו'. נגד מכות המשתלש. אבל לרינא דגמרא [ב] אינו אומר אלא פעם אחת: [יז] ונהגו כו'. עיין מ"א [ס"ק יז]: [יח] ויקח רצועה כו'. מתניתין [מכות] שם: [יט] על דרך שנאמר כו'. גמרא שם [נג], א. עיין מ"א [ס"ק יא]: [כ] והנלקה לא כו'. במתניתין שם [כב, ב]: [כא] פניו כו'. עיין מ"א [ס"ק יב] וט"ז [ס"ק ד]: [כב] יום הכיפורים, דמכפר אף עכשיו, אף בלא שיעיר, ועיין תוספות דשבויות י"ג ב' סוף ד"ה דעבד [דיבור ראשון]. בשם תוספתא [יומא פ"ד הלכה טו]. וכן הוא בירושלמי סוף יומא [פ"ח הלכה ז], ועיין שם באריכות: [כג] אינו מכפר כו'. כריתות ד' א' וכרבי ואע"פ שאין לנו דיינים סמוכים כו' מכל מקום כפרה מקצת הוי, עכ"ל. אלא שרמ"א בדרכי משה [אות ב] כתב שמלקות שלנו איננה מכפרת כלל, ומחייב טעמא לוקין אפילו ברצועה כל דהו, ע"ש: ועיין בתשובת ר"ל חביב כו'. דלדעת הרמב"ם [סנהדרין ד, יא] אף על פי דסמיכה צריכה להיות איש הסמוך איש מפי איש עד משה רבינו ע"ה, אשר עתה בעונותינו הרבים איננו, מכל מקום אם יסכימו כל חכמי ארץ ישראל ויסמכו איש אחד מהני גם בזמן הזה לכל דבר לענין לרדן דיני קנסות ומלקות. וביומי מהר"ל חביב רצו לעשות מעשה כדברי הרמב"ם הנ"ל, ונפלה בזה מחלוקת גדולה בין חכמי ישראל אז. הובא בקוצר בסמ"ע חו"מ סימן א' [ס"ק א]: [ס"ק יא] ש"ש עג"ב [כו']. ואין צריך ביה רצועות ש"ל חמור כו'. דמן הדין בעינן של עגל ובו רצועות של חמור, על שם הכתוב [ישעיה ג, א] ידע שור (דהיינו עגל) קונוה וחמור אכוס בעליו: [פ"ק יב] פניו כו'. נראה לי דהוא הדין איפכא. דמ"א סבירא ליה הטעם כמו שכתב בט"ז [ס"ק ד] בשם הלבוש דלא בא

ואע"פ שאין לנו דיינים סמוכים כו' מכל מקום כפרה מקצת הוי, עכ"ל. אלא שרמ"א בדרכי משה [אות ב] כתב שמלקות שלנו איננה מכפרת כלל, ומחייב טעמא לוקין אפילו ברצועה כל דהו, ע"ש: ועיין בתשובת ר"ל חביב כו'. דלדעת הרמב"ם [סנהדרין ד, יא] אף על פי דסמיכה צריכה להיות איש הסמוך איש מפי איש עד משה רבינו ע"ה, אשר עתה בעונותינו הרבים איננו, מכל מקום אם יסכימו כל חכמי ארץ ישראל ויסמכו איש אחד מהני גם בזמן הזה לכל דבר לענין לרדן דיני קנסות ומלקות. וביומי מהר"ל חביב רצו לעשות מעשה כדברי הרמב"ם הנ"ל, ונפלה בזה מחלוקת גדולה בין חכמי ישראל אז. הובא בקוצר בסמ"ע חו"מ סימן א' [ס"ק א]: [ס"ק יא] ש"ש עג"ב [כו']. ואין צריך ביה רצועות ש"ל חמור כו'. דמן הדין בעינן של עגל ובו רצועות של חמור, על שם הכתוב [ישעיה ג, א] ידע שור (דהיינו עגל) קונוה וחמור אכוס בעליו: [פ"ק יב] פניו כו'. נראה לי דהוא הדין איפכא. דמ"א סבירא ליה הטעם כמו שכתב בט"ז [ס"ק ד] בשם הלבוש דלא בא

שהיא אליבא דכולי עלמא, אלא הוא ליה לכתוב דאף דלעורר אין לומר על חטא מכל מקום דאי לנו לומר ולסמך דהא אמאן דאמר צריך לפרט, ושאיפילו למאן דאמר אין צריך לפרט נאמר דהו לא מיקרי שורט. ועדיין לשון הט"ז מנומנס: (י) מוג"א ס"ק ו' ועיין מה שכתבתי סימן תר"ו וב'ו. כוונתו על מה שכתב שם בס"ק

[illegible]